

VÄLIS-EESTI

Nr. 10

OKTOOBER

1938

A\S. „Eesti Reisibüroo“

Peakontor : Tallinn, Raekojaplats, Kinga 3. Tel. 433-20.

Osakonnad : Tartu, Suurturg 7. Tel. 3-72.

Pärnu, Kalevi 42, Endla majas. Tel. 1-13.

Telegrammide aadress: ERBO, Tallinn.

1. Raudteepiletite müük:

- a) kõikidesse kodumaa jaamadesse,
- b) kõikidesse Euroopa suurematesse linnadesse.

2. Laevapiletite müük:

- a) kõikidel kodumaa ja Baltimere liinidel,
- b) ookeanipiletid Inglise, Saksa, Poola, Belgia, Prantsuse, Rootsi, Hollandi, Itaalia ja Ameerika liinidel, kõikidesse ulgumere sadamatesse.

3. Õhusõidupiletite müük:

„Aero“, „Aerotransport“, „Deutsche Lufthansa“ ja „Loti“ liinidele.

Esindus ja agentuur kõikidest suurematest Euroopa reisibüroodest. Rahavahetus ja valuuta ost turistidelt. Välismaa passide ja viisumite muretsemine. Ringsõidupiletid turistidele terves Euroopas, ka Nõukogu Venemaal. Kohalikkude autobuseliinide piletid, o-ü. „Mootor“ j. t.

Nõuanded ja arvestused reisude kohta tasuta.

VÄLISEESTLASED!

„PÄEVALEHTE“

LUGEDES OLETE ALATI KODUMAA SÜNDMUSTEST TEADLIKUD.

KINDLASTI HUVITAVAD TEIE LAPSI EESTI LASTE LOOMINGUD! SELLEKS TELLIGE OMA LASTEJA KORD KUUS ILMUV LASTE AJAKIRI

„L A S T E R Õ Õ M“

„PÄEVALEHT“ RAAMATUKAUPLUSTE

KAUDU ON TEIL VÕIMALIK SAADA KÕIKI EESTIKEELSEID RAAMATUID, MAAKAARTE, LINNAPLAANE J. N. E. KÕIGI EESTIS ILMUVATE AJAK. PEALE TELLIM. VASTUV.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS UHISUS
TALLINN - EESTI PIKK T. 2

VÄLIS-EESTI

OKTOOBER, 1938

Nr. 10

10. AASTARÄIK

Kas on Ühendriikides eestlaste ümberrahvustamise hädaohtu?

Vastuväiteid 3. ülemaailmsel V.-E. kongressil esiletoodud mõtteavaldustele*).

Oscar Loddy.

„Välis-Eesti“ juulinumbris on toodud ära J. Kristelsteini 3. ülemaailmsel Välis-Eesti kongressil peetud kõne, milles autor konstateerib eestlaste kiiret kohanemist, assimileerumist ja ümberrahvustamist välismaades, eriti Ühendriikides. Oma väite tõendamiseks ta tsiteerib autoriteete — Jüri Annussoni ja dr. P. Speeki. Viimane olevat pikemat aega jälginud eestlaste ümberrahvustumist Ameerikas ja ta vaatavat selles asjas „õige pessimistlikult tulevikku“. Analoogilisi mõtteid on viimasel ajal avaldatud korduvalt kirjutistes, mis käsitlevad eesti immigrante Ühendriikides. Tahtmatult tõuseb küsimus, kas see „kiire“ ümberrahvustumine on tõeliselt nii suur, kui kõne- ja sulemehed tahavad meid panna uskuma?

Hoolimata lugupeetud doktori eruditsoonist ja ta ametist Ühendriikide Töö Departemangis — ametiasutises, mille tähtsaimaid ülesandeid on immigratsioon, naturalisatsioon ja deportatsioon, millised asjaolud annavad dr. Speeki väidetele autoriteetsust, — allakirjutanu julgeb väita, et kiiret ümberrahvustumise hädaohtu Ühendriikides siiski ei ole ei eestlastel ega ka teistel rahvustel, kes tulid siia maailmasõja järel. Seegi hr. Annussoni sõnadele „Ühendriikides, selles suurimas ümberrahvustamise kaftlas maailmas, toimub kiiresti amerikaniseerimine isegi itaallaste ja saks-

laste juures...“, rajatud väide ei vasta enam tõele. Kui sakslased nii kiiresti ümberrahvustuvad, mispärast on siis natslik nn. „German-American Bund“ nii suurt hoogu võtnud ja arvukalt üle maa levinud! (L. Henry Landau' „Enemy Within“.)

Oletatavasti eestlaste kiire ümberrahvustumine on loomulik näit. Soomes, kus eestlane elab sõbraliku hõimrahva keskel ja kus keel ja ümbrus on kodumaaga väga sarnane. Sellevastu ümberrahvustumine Ühendriikides on aeglane ja tihti päris võimatu.

Kõigepealt peab pidama meeles, et Ühendriikides ei ela homogeenne rahvas ühise keele, meele ja kultuuriga. Seevastu ta elanikud koosnevad kümnetest rahvustest, mis on nii kui suuremad ja väiksemad saared anglo-saksi algupäraga vanade ameeriklaste ehk jänkide meres. Viimaste käes on poliitiline ja majanduslik võim. Uhtlasi nad usuvad, et nad on ainsad tõsiameeriklased, sest nad ju olevat „puhastverd“, nende esiisad vallutanud maa indiaanlastelt, nendes olevat ühine rahvuslik hing ja kultuur. Kõiki teistest rahvustest

*) Anname ruumi küsimuse mitmekülgselt valgustamiseks käesolevale huvitavale kirjutisele, mis meile saadetud tegeliku väliseestlase poolt Ühendriikides.

Toimetus.

võrsunud elanikke, kas sündinud Ühendriikides või ei, kuigi nad tegelikult ja legaalselt on Ameerika kodanikud, nad peavad võõrastena sissetungijateks, kes paremal juhtumil võivad olla ainult „assistants Americans“. Sellest võib järeldada, et anglosaksid Ameerikas omavad tugevat antagonismi-ksenofobiat kõikide väljarändajate ja nende laste vastu. Seda vaenumeeleolu on kasutatud poliitiliseks otstarbeks mõnede patriotismi raketeerijate poolt. Praegu tegutseb hulk organisatsioone, mis õhutavad välismaalastevastast meeleolu Ühendriikides. Louis Adamic oma artiklis „Harper's Magazine'is“, november 1937, nimetab mõned nendest, nagu Hearsti ajalehed, ameerika leegion, Immigration Restriction League, Inc., The Commandery General Patriotic Order Sons of America, Inc. Allied Patriotic Societies ja hulk teisi, kelle loetelu siin pole oluline.

Kui seesugune väljarändajaid vihkav meeleolu valitseb maal, vaatame siis, misuguse saatuse osaliseks saab väljarändaja Ühendriikides. Harilikult väljarändajad tulevad kõige vaesematest ja harimatumatest klassidest Euroopas. Neil on raske ära õppida inglise keelt, mida nad isegi mõne aastase elamise järel räägivad ikka veel puudulikult ja vigadega. Endastmõistetavalt nad mängivad kõige väiksemat osa ameerika ühiskondlikus ja poliitilises elus. Kohe maaleastumise momendist alates sisserändaja saab tunda, et ta ei ole teretulnud anglosakside — „tõsi-ameeriklaste“ — hulka, kes sallivad teda ainult eksploatatsioonimaterjalina. Harilikult ameerika töölised või kaastöölised suhtuvad temasse kadeduse ja umbusaldusega. Talle antakse sõimunimed, nagu — olenevalt rahvusest — „Litvaks“, „Hunks“, „Dagoes“, „Wops“, „Frogs“, „Squareheads“ jne.

Kiiret assimilatsiooni selles atmosfääris võib vaevalt olla. Seevastu väljarändajad on aetud enam ja enam oma ringkondadesse. Assimilatsiooni ja ümberrahvustamise asemele on ilmunud rahvuslikud gettod, millede liikmel on vähe ühiskondlikku läbikäimist „tõsi-ameeriklaste“ ja teiste rahvustega. Igal rahvusel on linnades

tendent, elada oma linnaosades, kus on nende kirikud, seltsimajad, ajalehed ja oma professionaalne personaal, nagu arstid, advokaadid, ämmaemandad jne.

Selle rahvusliku getto hinge päriivad suurel määral väljarändajate Ameerikas sündinud ja üleskasvanud lapsed, kes oma võõrapäraste nimede ja vanemate kodumaa kommete pärast on olnud lapsepõlvest saadik anglosakside pilkealuseks. Suur osa nendest, hoolimata ameerikalisest koolitusest ja täielikkudest kodanikuõigustest, ei tunne end kodumaal üheväärsena „tõsi-ameeriklaste“ — jänkidega.

Ülaltoodud silmas pidades tekib küsimus, kuidas eestlane Ameerikas siis „kiirelt“ ümber rahvustub? Ta ei või saada anglosaksiks, kes teda kui immigranti põlgab; tal ei ole põhjust assimileeruda rahvuslikkude enamikkudega, iirlastega, juutidega, sakslastega jne., kes ise on immigrantide kategoorias ja seepärast pole väga armastatud maa peremeeste — „tõsi-ameeriklaste“ poolt. Järeldus on, et eestlane jääb eestlaseks Ühendriikides alati, kas ta ise seda soovib või ei.

Läinud sajandi ideaal oli, et valitsus peaks sulatama kõik välismaalased üheks homogeenseks rahvuseks, ameeriklasteks. See oli ilus ideaal, aga praktikas äpardus haledalt. Järele on jäänud ainult sõnakõlks „ümberrahvustamise katel“. Ma ei taha öelda sellega, et praegu ei ole enam käimas amerikanisatsiooni- või õigemini naturalisatsiooni-protsessi. Naturalisatsioon käib täie hooga. See ei ole aga mingi ümberrahvustamispuue valitsuse poolt. See on lihtsalt ettevalmistus kodanikuõiguste saamiseks. Välja arvatud õigus hääletada valimistepäevadel, annavad kodanikupaberid vaevalt mingeid ühiskondlikke või poliitilisi paremusi.

Mõtlejad pead on tulnud otsusele, et ümberrahvustamise püüd riigi poolt on psühholoogiliselt päris vale teel. Nad väidavad, et paremad ja hingeliselt tervemad Ameerika kodanikud on need, kes on teadlikud omast rahvusest ja selle kultuurilisest pärandusest. Eriti Ameerikas sündinud

Hommikumaine tõde ja õigus.

«Kus juut sureb nälga, seal armeenlane hangib kulda.» –
Petmise ja altkäemaksu «õiglus». – Saalomonlik kohtupidamine. – Võimukandjate omavoli sisemaal. – Ihunuhtluse orgia. –
Põgenemine.

Martin Sopp.

Pärsia pealinna Teherani elanikkond kujutab endast väga kirjut peret. Teheranis võib kohata igavärvilisi rahvaid kuni paksuhuuleliste, süsimusta, läikiva nahaga neegriteni. Eurooplasist võib kõige rohkem kohata itaallasi, bulgaarlasi ja kreeklasi. Nende rohkus on nii suur, et igal neist rahvustest püsivad omad lemmik-kohvikrestoranid.

Ka muid rahvusi leidub Pärsias rohkesti, ainult soomlasi ja eestlasi on vähe. Eestlasi on Pärsias praegu 6 mees- ja 3 naishinge, soomlasi aga veelgi vähem. Eurooplaste-pere koosneb mitme ala oskustöölisest, kes on rakendatud niigi ümberkorraldustöödesse.

Teheranis tähtsat osa etendavad juudid ja armeenlased. Jäme ots ärimaailmas on

juutide pihus, palju juute leidub ka arst-konnas. Kõik toiduainetekauplused, vähe-mad tööstused ning tehased ja kohvikres-toranid aga on armeenlaste kätes. Ka ad-vokaatidest on kuni 90% ja arstidest kuni 60% armeenlased.

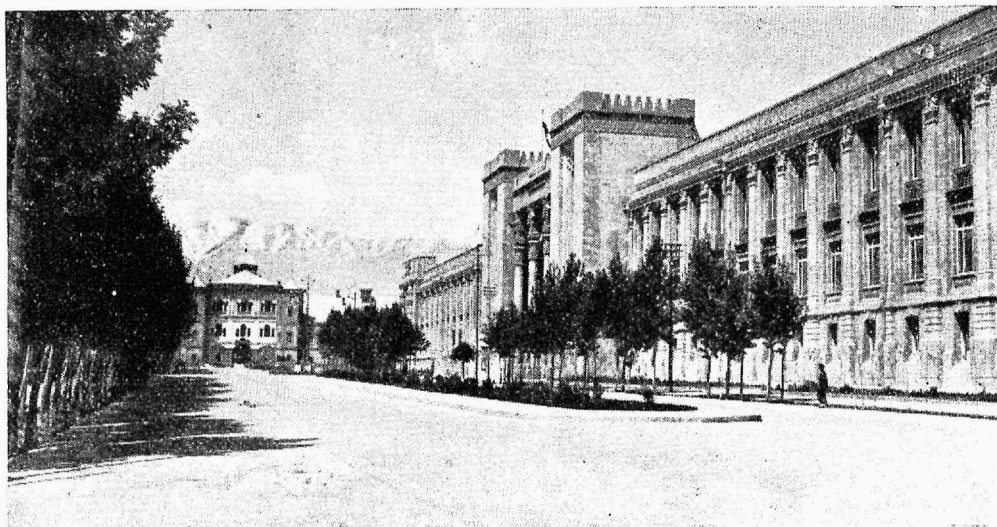
Armeenlased rahvusena omavad üsna kindlaid tõutunnuseid, nad on lühikese kasvuga, tüseda kehaehitusega ja lopsaka musta karvakaasvuga ihul. Armeenlasti-d-rukud juba 12–14 a. vanuses on täiesti küpsed, ning 18.—20. eluaastaks nad tava-liselt on paisunud juba niivõrd lihavaiks, et kaotavad enda kehavormide ilu täieli-kult, sarneldes hästinuumatud seaga. Oma iseloomult armeenlane on juudi poolvend, erinedes juudist vahest ainult selles, et ta on veelgi kavalam ja rohkem häbematu.

noorsugu peaks tundma õppima oma vane-mate rahvuslikku kultuuri ja selleks peaks riik appi tõttama, soetades raamatukogu-desse välismaist algupärast kirjandust ja ingliskeelseid tõlkeid. Louis Adamic, tuntud Jugoslaavias sündinud ameeriklane-kirjanik, oma suurtöös „My America“ toob näiteid oma isiklikkudest kokkupuutumistest teis-põlve ameeriklastega, s. o. immigrantide Ameerikas üleskasvanud lastega. Ta tähele-panekud on, et need, kes ei ole vanematelt pärinud oma rahvuslikku iseteadvust ega õppinud emakeelt, on nagu inimesed ilma kodumaata, mille tulemus on närviline ra-hutus, püsimatuse. Need aga, kellele vane-mad on annud edasi oma rahvusliku tunde ja emakeele, on palju õnnelikumad isikli-kus elus ja paremad Ameerika kodanikud.

Üldse Adamic on leidnud, et esimese põlve väljarändajad, hoolimata nende raskest elust, on õnnelikud ja iseteadlikumad, kui nende Ameerikas üleskasvanud lapsed. Põh-juseks on, et nad teavad, kes nad on rah-vusena, ja võivad tihti põlgusega vaadata jänkidele ja nende masina-nee-grikultuurile.

Sellest on selge, et Välis-Eesti aadet taotlevad organisatsioonid ei tarvitse karta kaasmaalaste ümberrahvustumist Ühendriikides. Selleks on vähe eeldusi. Peamure peaks olema leida teid, kuidas luua tugeva-maid sidemeid kodumaa ja ümber maailma laialipillatud kaasmaalaste vahel. Motost „Jää eestlaseks alati ja igal pool“ ja ins-pireerivaist kõnedest suvepidudel ei piisa selleks.

Fitchburg, Mass., U. S. A.

Teherani peapostkontori hoone.

Armeenlasele niisuguseks kujuneda on aidanud arvatavasti ka need rohked varesaunad, mida nendele on teinud türklased. Samaselt nagu Euroopas on põlguse osaliseks juut, nii vihkavad ja piüüavad hukata türklased, araablased ja kreeklased Hommikumaal armeenlasi. Aga Pärsias on nad kaitstud, sest diktaator Riza-šahi vali käsi ei luba verepulmi, mida küll iga pärslane meeleldi toimiks armeenlaste kallal. Pärsias rahvasuus liigub kõnekäänd: „Kus juut sureb nälga, seal armeenlane alles hangib kulda.“ Armeenlaste sõimunimeks Pärsias on „soolased“, mis tuletub nende lasteristimiskommetest, kuna väikesed armeenlased ristimisel kastetakse soolvette. Iga armeenlane aga on agar kõiki oma teisi suguvendi söimama „soolasteks“, endast tehes erandi. Kuna näit. juut oma suguvenda alati ei tüssa, tüssab armeenlane ka teisi armeenlasi „ühistel alustel teiste rahvastega“ vabalt.

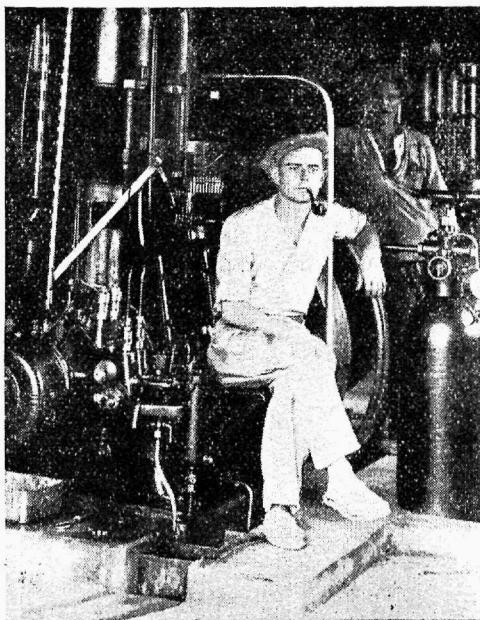
Kuna Pärsias altkäemaksud on väga arenenud, annab see rikkaliku tööpõllu nimelt juutidele ja armeenlastele. Näitena toon siin ühe kohtuprotsessi-loo Teheranist, mis toimus 1931. a. augustis. Keegi eurooplane riigipiiril Mešedi tollipunkti kaudu tõi Pärsiasse briljante ja vääriskive, kus nad tolliti niivõrd kõrgelt, — 740 tumaniga (umb. 120 naelsterlingit), — et

mehel kalliskivide väljalunastamiseks jäi rahast puudu. Ta palus, et kivid saadetakse Teherani, kus ta nad välja ostab. Teheranis mees sõlmis kirjaliku kokkuleppe ühe rikka juudiarstiga, kes kohustus kivid tollilt lunastama ja andma ühe, mille väärtus umbes 1000 tumani, nende omaniku kätte, et viimane saaks selle müüa ja seega ka muud kivid arstilt välja lunastada. Leping sõlmiti tingimusega, et omanik kivid lunastab 19 päeva jooksul. Mitmesugustel ettekäanetel juut aga keeldus ühtegi kivi välja andmast, ja seejärel, kui kivide omanik oli arsti ukse taga käinud asjata juba 17 päeva, pöördus ta ahastuses tõlgi abil politsei poole, kus ta üle kuulati ja lubati asi selgitada. Järgmisel päeval, 29. mail, ilmus politsei eurooplase juurde, areteeris tema ja lukustas vanglasse kolmeks nädalaks. Vanglast õnnestus eurooplasel luua side ühe armeenia advokaadiga, kes küll aitas mehel vanglast vabaneeda, kuid vääriskivide tagasisaamiseks meelitas tal taskust viimase sendi. Kui oli möödunud veelgi kolm kuud, kutsus järsku Pärsia kohtuprokurör välismaalase enda juurde ja oma kabinetis ulatas talle allakirjutamiseks paberi, milles, nagu tõlgi abil selgus, allakirjutaja tunnistas kalliskivid väärtusetuiks. Talle anti valida allakirjutamise või vanglasse tagasimine-

ku vahel. Välismaalane valis viimase. Ühtlasi selgus, et arst-juut oli endale advokaadiks valinud eurooplase advokaadi lihase venna. Olles aga vanglas viibinud mõne aja ning kaalunud, et kuma juut on rikas, temal aga protsessi võitmiseks ja uue advokaadi leidmiseks raha puudub, välismaalane lõpuks siiski kirjutas paberile alla, loobudes vääriskividest, ja nii ta vabanes vanglast tühjade taskutega. — Ja sellised nähted on Pärsias päris igapäevased.

Pärsia kohtute iselaadset saalomonlikkust aga iseloomustab järgmine looke. 1935. aastal Teherani kohtus üks kohalik juut, puukaupleja, süüdistas oma eurooplasest töolist, et see tema puuhoovist õhtupimeduses võtnud õlale suure pähklipuu- noti, viinud selle pool kilomeetrit eemale maanteele, asetanud pähklipalgi seal voorimehe vankrile ja viinud koju tulepuudeks. Seeläbi omanik saanud kahju 18 tumani, kuna puunott kaalunud 1 halvaar (288 kilo!). Tööline kohtus seletas, et juut ei maksa temale palka ja ähvardanud teda tööst loobumise korral vanglasse heita. Ühtlasi juhtis ta kohtu tähelepanu asjaolule, et ta eales poleks suuteline kandma õlal palki, mis kaalub 288 kilogrammi. Kohus aga pikemalt asja ei selgitanud, vaid oma otsuses andis kaebealusele valida, kas 18 tumani välja maksta või minna 18 päevaks aresti.

Ka arstid Pärsias on rohkem ärimehed kui ligimese aitajad. Tihti kirjutavad arstid haigetele kalleid arstimeid, milliseid polegi tarvis, et aga saada apteekidest oma protsendid müüdüd kauba eest. Kui 1936. a. juulis elasin mägedes, kuni 3500 meetrit merepinnast kõrgemal, mu abikaasa järsku tundis südamenõrkust ja ma saatsin ta Teherani arsti juurde. Arst konstateeris südamehaigust ja kirjutas tarvitamiseks hulga kalleid rohte. Kui mu abikaasa mägedesse tagasi tuli ja kaks päeva arstimeid oli tarvitanud, tundis ta end hoopis halvasti ja jäi voodisse. Viskasin siis ostetud arstimid ära ja mõne päeva pärast mu abikaasa siiski toibus. Kui hiljem sõitsin Teherani ja kohtasin arsti, kes mu abikaasat oli ravinud, seletasin tema järelepärimisele, et olin tema

Eestlane Johan Jaakson Salehabadis kompressorpuuri juures tunneli kaevamistööl.

soovitatud rohud ära visanud. Lühikese mõtlemise järele arst kiitis mu teo heaks, kuid haaras kirjaploki ja lubas kirjutada uued rohud. Täna sin teda „lahke vastutuleku“ eest ja soovitasin tal uue retsepti endale hoida.

Sageli arst ravib inimese otse hauda, ja kui siis ilmnebki, et ta oli süüdi oma patsiendi surmas, saab ta vanglast siiski hoiduda rahadega, ning kuu või kaks pärast „skandaali“ on selline arst jälle endiselt praktiseerimas.

Kergeusklikul on Pärsias üldse võimatu elada. Sellekohaseid näiteid näeb elus igal sammul. Kui tarvitada igapäevases elus kas pakikandjat, päevatöolist, voorimeest või autot, tuleb enne aegsasti tasus kokku kaubelda, sest pärast tehtud tööd võib muidu hõlpsasti niisugusesse rumalasse olukorda sattuda, et peab maksuma kümnekordset tasu. Kui hind jääb ette küsimata isegi näit. söögimajas söögi või joogi eest, tuleb maksta vahest kuni 15—20-kordne hind. Selline äpardus juhtus mul kord 1936. a. ühes provintsilinnas, kus pidin maksuma klaasi tee ja taldrikutäie riisi-

puдру eest 9 tumani (20 krooni). Kui kat-susin sellise verehinna tasumisest puigelda, vastati mulle lihtsalt küsimusega, miks ma, hinda teadmata, toidu söönud.

Kui Pärsiaski inimesele nn. tsivilisat-sioon ja kõik omasarnaste jõhkruised ja pettus küllalt ei meeldi, siis juhu, kui minna otsima lohutust või vaheldustki Pärsia rohkearvulistest mägedest, ilmneb omakorda, et sealgi varitsevad mitmesugu-sed ohud ja ebameeldivused.

See oli 1930. a. talvel ühes väikeses Af-ganistani ning Vene piiriäärses linnakeses, mis koosneb vaid 10—15 savionnikesest. Seal asus komissariaat, mille ülemvalitsu-sele kuulus suur maakond, ning mille hooldajaks oli Mešedist üks sultan, kellel jätkus küllaldaselt „geniaalsust“ igal või-malikul moel raha hankida. Ta sõdurid ründasid alalõpmatult mägesid, vaatamata kas see seaduspärane oli või ei, tassiti vange komissariaati. Siin neid nuhelti ar-mutult iga päev keppidega, kuni igaüks loovutas vabatahtlikult kõik, mis tal oli, et vaid taas vabadusse pääseda. Mõned lasksid komissariaadi õuele tuua terveid lambakarju. Kes aga suuteline polnud tasuma rahas ega naturas, sai iga päev peksa, kuna paljud surid seal nälga.

Samas elas vene emigrant Reznikov, en-dine sõjaväe veterinaar. Ta perekond koosnes naisest, kahest pojast ning tü-trest. Kunagi üks ta poegadest abiellus ühe vene kaupmehe tütreaga. Juba hommi-kul algasid pulmad, kus viibis ka sultan. Õhtuks teatas Reznikov, et pidu on lõppe-nud, mis sultanile aga põrmugi ei meeldi-nud. Ta käskis järgmisel päeval seda jätkata, ent Reznikov seletas, et tal puu-dub raha. Seepeale sultan läks komissa-riaati, tehes seal mingi korralduse. See oli umbes kella nelja paiku. Kohe pärast seda sõitsid välja neli eeslit kaheratta kärude-ga, igal kärul kaks sõdurit. Umbes poole tunni pärast tulid eeslid tagasi, vedades kaasa täied kärud keppe. Keski komissa-riaadi õue seisis basseini veega, kuhu lasti kepid likku. Sultan käsutas nüüd kõik vangid õuele, keda oli arvult üle kolme-kümne. Need inimesed kujutasid endast haledaid kaltsupuntraid, mis on iseloo-

mustav mägirahvale: kui ta satub kellegi võimusesse, ta näib siis haletsemisväärse viletsakesena, kes ka suurimale vaenlasele pole suuteline vihkavalts otsa vaatama. Ent samas — peaks võim üle minema temale, pole suuremat rõõvmõrtsukat. Need kahet-sustiekitavad kogud käsutati nüüd õues heitma kõhuli maha, igale inimesele istus üks sõdur kaelale, teine jalgadele, ning kaks asusid kummaldi pool äärde püsti, nii et iga inimese kohta tuli kuus sõdurit. Lisaks iga ohvri materdajaile oli sõdur keppide kättetoojaks basseinist. Kui igal sõduril oli kepp käes, ning kättetoojail li-saks veel tagavarapundar, algas kohutav materdamine, kuni kaltsud inimeste seljas narmendasid verest. Keppidest lõhestatud ihu segunes rebenevate riideräbalatega. Jälgides peksjaid sõdureid jäi mulje, et teenistuskohuse täitmine pakkus neile suurt lõbu, kõikide näod lõkendasid rahuldus-tundest. Higitades jagasid nad hoope, ning pekstes hakkasid sitkest puust keppide otsad narmendama. Sügavalt hinge tõmma-tes haarasid siis uue kepi järgi. Tööd tehti usinasti, igaüks püüdis suurendada puruks-pekstud keppide arvu.

Esimeste selgasadavate keppide laginal oleks kui mingi lendutõusnud parv täitnud taevaaluse heleda kiljumisega. Häälled varsti muutusid mõirgeks, mis lõppeks nõrgenedes laskis kuuldavale vaid korina. Lõppeks vaikis ka see, oli kuulda vaid selgasadavate keppide laginat. Siis sultan käsutas peksjaid peatuma. Inimkogud puh-kasid nagu rahulikku, sügavat und, veri-sed seljad vaid kujutasid endast värisevat süldizeleed, millele loobiti basseinist ämb-riga külma vett. Kes pärast seda end veel liigutas, sai uuesti hoope, mis esialgu kutsus esile vaid paar heledat kiljet, ja jälle uinuti rahulikku, sügavat und. Sõdu-rid käsutati minema. Need omavahel vaid-lesid südilt, palju keegi suutis keppe pu-ruks peksta. Seejärele jaotlemad eralda-sid harilikkest paremaid peksjaid, kes võik-sid olla tarbekorral suutelised mõnd kangekaelsemat suud avama. Sääraseid pilte aastate jooksul vaatasin pealt õige palju. Esmakordselt seda nähes ei suutnud ma end kuidagi taltsutada, asjatult püüd-

sin rahustada end, et see kõik pole minu asi, kuna nii peksjad kui peksetavad esimesel juhul suurima rahuldustundega võivad lõigata läbi mu oma kaelasooned.

Ent mitmel korral selliseid pilte nähes harjusin sellega samuti nagu kolgastega rehepeksmisega.

Kella kuue paiku komissariaat oli tulvil oigeist ning ägamisist, paljud lebasid veel maas, paljud tuigerdasid vaevu pimedaisse kongidesse. Kella seitsmeks olid kõik kongides. Kes ise polnud suuteline, visati sinna jalust ning juustest haaratuna.

Varsti komissariaadi väravaile ilmus Reznikov, talle järgnes ta toateenija, tassides kaht ämbrit mingi vedelikuga, arvatavasti soolvett. Ämbrist paistis puupulk selle otsa seotud riidenartsuga, mis moodustas midagi pintslihaolist. Reznikov astus ühe sõduri saatel kongidesse, kus iga arstiabisaajaga südilt kauples abistamise tasu üle. Varsti järgnes talle teenija, kes kandis kongist igasuguseid kasukaid, tekke, halatte ning igasuguseid metalliesemeid, varandus laoti kaherattalisele kärule, mis eesliga transporditi Reznikovi korterisse. Kaup ära saadetud, võõpas teenija nartsust pintsliiga purustatud veriseid selgu, milline toiming tõi veelkordselt esile luust ning lihast läbitungivaid kiljeid. Paljud arstitasu maksnud keeldusid arstiabi vastu võtmast, ent seda ei küsitud, arstiti toore jõuga. Kogu see toiming ning arstitasu oli nähtud ette vaid selleks, et katta pulmapeo jätkamiseks vajalikud kulud.

Sama sultan kavatses kord ka mind hukata. Sultan saatis mind nelja sõduriga mägedesse ettekäändel, et pean üle piiri minema Afganistani. Sultan oli arvamisel, et mul on raha, ent peamiselt meeldisid talle minu kullast mansetinööbid. Aimates ta kavatsust, põgenesin sõdurite mant, viies kaasa ühele sõdurile kuuluva püssi ning mütsi. Mitu kuud hiljem kohtasin mägedes ühte neist sõdureist, kellelt kuulsin sultani kavatsusest tollal: ta oli käsutanud viia mind üle Afganistani piiri, seal lahti riietada, ning kolm korda gämasaniga selga lütta, hoolega vaadates, et mul hing seest välja läheks. Eriti oli ta kinnitanud, et riideid ära tuues sõdurid vaata-

sid, et mansetinööbid ei läheks kaduma. Minupoolne kavatsuse nurjaajamine sai ka sõdureile saatuslikuks, sest ilma mansetinööpideta nad kartsid pöörduda tagasi, komissariaati. Sellepärast nad vahetasid sõdurielu mägederöövli eluga. Tollele sõdurile kinkisin siis mälestuseks need saatuslikud mansetinööbid.

Vabanedes tollal mägedes mind jählitavast neljast sõdurist, olin varustatud vana veneaegse berdanipüssiga, kuhu saab asetada korraka vaid ühe padrundi — ja mul oligi parajasti just üks padrundi. Kavatsesin seda hoida suurima häda korraks, ise rändasin Afganistani maa sisse. Näljast ja janust nõrgestatud, tassides rasket püssi, jõudsin teise päeva pärastlõunaks mäeharjale, kui märkasin teisel mäeveerul savist hütte ning musti villasest riidest telke. Kahe mäe vahel nirises väike oja, mille kallastele oli kogunenud palju inimesi, kes midagi nagu toimetasid. Maastik moodustus madalaist ning kumerast mäeahelikest, nagu oleks purunenud mingi hiigelkalju ja külvanud kogu maa üle suurte kivimürakatega. Kasutades neid mürakaid, hiilisin lähemale. Olin umbes 100 m askeldavaist inimesist kõrgemal, kust võisin jälgida iga nende liigutust. Peeti kohut kurjategija üle, mida toimetati järgmiselt:

Kohtualune istus maas, seotuna seljaga vastu lühikest posti. Nöörid kinnitasid ta pea kaelast ning suust posti külge. Pealagi oli tal paljaks aetud, ning sellele tehtud savist ääred, nii et see moodustas nagu kausi. Kohtualuse pea kohal tulel keedetud midagi (hiljem taipasin, et see oli lambarasv). Pisut eemal istus mulla mustas rüüs ning valges tsälmas, vahetpidamatult lugedes koraani.

Silmi tõstmata raamatust annab ta käega märku. Nõu tõstetakse tulelt, ning kallatakse pealaele moodustatud kaussi. Kohtualuselt kuuldu hingetõmbamatult pika-jooneline kisa, mille algus on hele ning südantlõhestav, mis kõvenedes muutub mõirgeks, siis pikkamööda hajudes jääb õhku vaid mingi korin. Unustasin ohtliku seisukorra. Najatudes kõhuli kividele, panin püssi kivide vahele, ning sihtisin otse preestri valgesse tsälmasse. Kõlas pauk, mis mägedelt kostus vastu sajana. Het-

Venelanna Pärslas,
riietatud seedrasse.

keks kattis pilti paks püssirohusuits — alt kostev kisa äratas mind nagu unest. Taipasin seisukorra ohtlikkust. Pikema mõtlemiseta hakkasin jooksuma põhja poole. Ei mäleta isegi, kuidas päästsin end tagaajajate kütisist. Kui seisatasin, et hinge tõmmata, märkasin oma ees kivide rühma, mis jättis umbes meetrisügavuse lõhe. Ruttu ronisin lõhesse, kraapides väiksemaid kive endale varjuks. Pea vajus raskelt lõhe põhjale, kõigis kontides tundus ääretu roidumus. Ilma, et ükski mõte oleks meenutanud olukorda, vajusin raskesse unne.

Ärkasin teravate valudega kontides. Meenus mu seisukord, ümbrus oli pime ning vaikne, vaid aeg-ajalt mõni veerev kivi segas seda vaikust. Kusagilt kostis šaakali haukumine, mida peagi tiigri vali mõirgamine vaikima sundis.

Olin kindel, et olen pääsnud tagaajajaid, et inimesi läheduses pole. Suure vaevaga sain liikmesse endise päinduvuse, ronisin lõhest, ning najatudes kivile, katsusin orienteeruda ilmakaartes. Tol korral näisid mulle tähed taevas ümberpaigutatuna, ma ei saanud — nagu tavaliselt — öösel tähtede järgi midagi kindlaks teha. Otsustasin oodata hommikut ja päikese tõusu, mis annab suuna valikuks võimaluse.

Püüdsin uinuda, kuid enam ei suutnud. Kibe nälg näpistas, kavatsesin hommikul hankida sööki ning muretseda isegi paariks päevaks tagavara. Nii lohutasin end peatse päikesetõusuga, kuulsin vastu hommikut sagenevaid õist vaikust segavaid hääli, mis kaugustest, mägede harjadelt mitmekordselt vastu kajasisid.

Kui silmis polegi enam muud kui mäed ja ainult mäed, — kui kaljud hõlmavad inimest igast küljest, — siis valdab hinge isegi mingi ükskõiksus ja jääb vaid üksluine edasiliiklemise tung, ilma et silm enam näeks maastiku ilu. Ja kui seejuures juhtub piinama ka veepuudus, on tunne eriti täbar. Siis meenuvad karastavad külmaveekaevud kodumaal ning kahju on siis nii mõnestki ämbritäiest veest, mis kunagi kodumaal kaevust sai kokkuhoiuta maha valatud.

Hulkunud mõne aja mägedes, võidelnud loodusjõududega, rippudes kaljuservade küljes ja otsides tuge jalgadele, rändur ohkab jälle kergendustundega, kui kõik ebamugavused on seljataga ja võib unustada kuristikku langemise ohud ning rõõmustuda väikese lapsena.

Nõnda liigid edasi lõppeks juba päris masinlikult, — kuni mingi ootamatus järsku sunnib silmapilkselt tõmbuma pingule ja uuesti teritama mõistust ja füüsilist jõudu. Nii juhtus kord, et olin mägedes kõrvetavais päikesekiirtes parajasti laskumas ühte sügavasse orgu, kust kuuldus jõekärestiku kohinat. Olin teinud viimseid pingutusi, kuni jõudsingi välja kaljuveerule, mille serva mööda arvasin parajaks laskuda alla orgu. Samal hetkel märkasim kahte ratsanikku eesleil, kes mulle lähenesid. Mu tähelepanu köitis kohe nahast veelähker, mis rippus ühe eesli kül-

jel, ning samal hetkel haaras mind talu-
matu janu, — tundsin, et kui nüüd kohe
ei saa juua lonksugi vett, siis küll ma ei
saa laskuda alla orgu. Toetusin seljaga
vastu kaljut, et eeslitele võimaldada möö-
dapääsu, ja kui esimene eesel jõudis mi-
nuni, ei jõudnud ma end enam hoida, —
küsisin ratsanikult paar lonksu vett janu
kustutamiseks. Ratsanik mõõtis mind
põlgliiku pilguga, lõi eeslile paar hoop
jalakandadega vastu reisi, pöördus see-
juures tagasi ja andis märku oma kaasla-
sele, kes juba oli oma eesliit maha roninud
ja, gämasan käes, meile lähenes. Endale
märkamata, olin juba haaranud esimese
eesli küljes ripneva veelähkri, ja kui rat-
sanik seda silmas, tõstis ta minu pea koha-
le lõõgiks oma gämasani. Samal hetkel,
mingi ürgse vaistu sunnil, mõjatusin kohe
seljaga vastu kaljut ja tõukasin jalaga
eesliit nii suure hooga, et ta koos oma rat-
sanikuga lendas kaljuservalt kuristikku,
jättes mulle pihku veelähkri. Upitasin
selle suu juurde, sain juba rüübata paar
lonksu, kui jällegi nägin, et uus gämasan
vajub õhus minu suunas. Juhtisin sellele
vastu nahast lähkri, ning siis silm jälgis,
kuidas gämasani terav ots läbistas lähkri
naha. Aga siis andsin ka sellele mehele
tugeva hoobi jalaga kõhtu, mille tõttu te-
magi järgnes esimesele alla orgu. Siis jõin
vee, mis veel oli jäänud koti põhja.

Ringi vaadates nägin, et eesel, kes ka-
hest ratsanikust järde oli jäänud, vahel-
peal sündinust põlnud märganud midagi,
— ta hõõrus rahulikult oma pikka kõrva
vastu kaljuseina. Astusin eesli juurde, nä-
gin tema küljel rippumas veel teist vee-
lähkri ja ka leivakotti. Ronisin eeslile ja
ratsutasin edasi mööda kaljuääri. Nii olin
sel retkel varustatud ka sõiduloomaga.

Siis aga nägin, et mäeahelikude vahel
teispool kuristikku oli löödud üles terve
rida musti villaseid telke, mille ümber
lamasid mäletsevad kaamelid. Arvasin, et
julgem on minna edasi eeslita, jätsin ta
kaljurajale ja võtsin kaasa ainult lähkri ja
koti toidumoonaga. See sisaldas paar peo-
täit kuivatatud viinamarju (rosinaid), neli
šangakki (leibu, mis olid 70—80 sm pi-
kad, 35—40 sm laiad ja 2 mm paksused).
Šangakk välimuselt meenutab maamehe

pastlasse keeratavat jalanartsu. Kotis
leidsin ka peotäie vastiku lõhnaga lamba-
juustu puru. Nii, varustatud vee ja leivaga,
laskusin alla orgu, kuhu jõudsin pimeduse
saabumisel.

Jõgi orupõhjas oli väga kiire vooluga.
Kohutavates karestikkudes kohises vesi
teravatel kividel. Jätsin jõe ületamise
hommikuks, pesin end külmas karastavas
vees ja pärast einetamist asusin otsima
mingit koobast kaljuseinas, kuhu kiskja-
tel loomad ligipääs oleks raskem. Lõ-
puks leidsingi niisuguse ööbimiskoha um-
bes 30—40 meetri kõrgusel.

Hommikul ületasin jõe ja jätkasin teed
telkide suunas. Jõudsin telkide juurde
lõuna paiku. Kui olin telkidest veel ainult
umbes viiesaja meetri kaugusel, ilmus
kalju tagant nähtavale kolm poolalasti
mägielanikku, kahel neist käes laskevalmis
püssid, mis suunatud minule. Minult ha-
kati kohe pärima, kes olen, kust tulen ja
kuhu lähen. Ja kuna üks meestest metsiku
kisaga hakkas jooksma telkide poole, ker-
kis sealt nähtavale veel 6 meest, kõigil
püstolid ja püssid sihitud minule.

Mind kästi hoiduda üleaaruseist liigutu-
sist, sammuda telkide juurde, kus minu saa-
tuse otsustavat šeik. Mehed seejuures ise
hoidusid minust eemale, varjates end ki-
vide ja kaljude taha. Mind juhtiti telgini,
mis asetseb teistest eemal, ja telgi lähel
üks mu saatjaist möödus minust ja teatas
telgis minu saabumisest. Kuulsin, kuidas
sõnumitooja telgis küsis sedagi, kas mind
tulevat kinni siduda. Keegi vastas, et seda
pole tarvis, ja sama hääl hüüdis, — see-
kord nähtavasti minule: „Kui oled vend,
siis astu sisse!“

Järgnesin kohe kutsele. Telgi sisemus
meenutas otse sõjalaagrit. Põrandat ehtis
paks siidvaip, millele istusid neli meest ja
suitsetasid läbi mitme pitsi kaljani. Iga
istuaja ees oli väike teeklaas, täidetud
kange, mustjaspruuni teega. Telgi sees-
mised tugipuud olid täis riputatud igasu-
guseid kinnälde, püstoleid, püsse ja muud
sõjavarustust. Mulle tehti vaibal ruumi,
anti isteks väike siidpadi, mis oli täidetud
kaamelivillaga ja millele katteks laotati
pisiike vaip. Toodi mulle ka klaas kanget
teed, ulatati üks kaljanipitsidest, ja nii,

minutit viis, suitsetasimegi sõnalausumatault koos ühist vesipiipu. Igaüks näis olevat vajunud sügavasse mõttesse.

Ent siis algasid pärimised, — algul väga sõbralikud, siis järjest tõsisemas toonis, ja lõpuks usutleti mind juba otse kurjalt. Taheti teada saada, mis on minu eesmärk mägedes. Kõneluses selgitasin nii palju kui suutsin enda kahjutust ja lisasin juurde, et mingeid väärtasju mul endaga kaasas pole. Mõne aja pärast meeste toon muutuskij jälle rahulikumaks.

Mehed olid salakaubavedajad, — tõid Indiast Pärsiasse teed, riidet, kokaiini, ja vedasid Pärsiasst Indiasse hõbedat. Kuna minu liikumissuund oli olnud idast läände, ühtis see nende omaga, sest nad olid parajasti teel hõbedaga Indiasse, ja mul tuli öelda, et tahan minagi pääseda Indiasse, ja teha rõõmus nägu, et leidsin endale kaasreisijad.

Nii algasingi meestega teekonda India suunas, ise aga salaja otsides parajat juhust nendest pääsemiseks. Karavani koosseis oli nelikümmend kaamelit ja 11 saatjat, nendele lisaks kaks eeslit. Rändasime

kaks päeva üle orgude ja mägede, igal õhtul lüües üles telgid, kusjuures kolm meest jäeti luusima ringi vahtidena, kuna teised puhkasid.

Nii jõudsime liivalagendikule, kus peatused tehti iga 24 tunni tagant 6—8 tunniks. Liikusime selles kõrves viis päeva, siis silmasin kauguses mingit rohelist triipu ja õhtu saabudes otsustasin põgeneda. Lootsin roheline triibu suunas leida elanikke, arvasin, seal peaks olema mingi karavanitee ja vettki.

Pimeduse kätte all libistusin maha kaamelilt ja roomasin mõne sammu eemale, et kõhuli kuumas liivas lebedes lasta mööda järgnevad paarkümmend kaamelit. Need mõnikümmend minutit näisid mulle koletu pika ajana. Pidasin hinge kinni, ängistunud pilk saatis nagu mingis piinapinges igat kaamelikogu, mis ööpimeduses minu eest mööda vajas. Igal kaamelil oli kaelas erihääleline kell, alates ämbrisuurusest kuni väikeste, karjakella suurusteni. Ma hingasin kergemalt alles siis, kui viimased kellaadetiilinad ja kaikumised sumbusid kaugusse. Ootasin hommikuni, siis algasin oma jalamatka roheline triibu suunas.

Surma läbi lahkunud liiget

Jaan-Johan Bergmann'i

mälestab leinas

Välis-Eesti Ühing

Põrgu väravast taeva eeskojani.

Külaskäik Uus-Meremaa maoridele. — Keset keevavee allikaid ja looduse üllatusi.

Mag. J. Lukats.

Olin saanud Aucklandi Teaduse Instituudilt ettepaneku Uus-Meremaa pärisrahva, maoride arawa suguharu mõningate etnograafiliste tunnuste uurimiseks. Ja kuna see suguharu asub Rotorua järve ümbruses, Uus-Meremaa Põhjasaare sisemuses, kus mul juhtus olema ees hea tuttav, maori insener H. Tai Mitchell, siis nõustusin meeeldi. Lootsin tuttavalt kasulikke näpunäiteid ja abi sellisel matkal, ja, nagu hiljem selgus, osutuski ta mulle kasulikuks ülimal määral. Nii asusingi oma teekonnale juba 19. mail, koos oma väikese perekonnaga.

Aucklandi, Uus-Meremaa suurimat, veerand miljoni elanikuga linna ühendab Rotoruaga raudtee, ning sõit sinna kestab ekspressrongis 6½ tundi. Aga ka juba Auckland on huvireisijaile otsitud paik, — teda külastab aastas kümneid tuhandeid nii Euroopast kui Ameerikast. Linn asetseb Tamaki maakitsusel, või maoride keeles täie nimega Tamaki-Makau-Rau'l („Saja armastaja võitluse maal“), kahe sügavmere, Vaikse ookeani ja tormise Tasmani mere vahel. Maakitsus on keskmiselt 12 kilomeetrit, mõnest kohast aga ainult ¾ kilomeetrit lai, ja kitsamast kohast maorid vedasid üle kuivamaa oma paadid ühest merest teise. Praegu on kavatsus mõlemad mered läbi maakitsuse ühendada kanaliga. Auckland on ehitatud kustunud vulkaanide laavale ja tuhale. Vanade kraatrite küljed on siin, soojas kliimas, kaetud rikkaliku subtroopilise taimestikuga. Linna piirides asub kogusummas kuni kuuskümmend endist kraatrit. Suurim neist on ümmargune kahepealise koonusega Rangitoto, mis üksiksaarena, justkui vahipostina linnale, Hauraki lahe sügavusest tõuseb 1000 jala kõrgusse. Otse keset linna asetseb sügava trehtrisarnase kraatriga ja 644 jalga kõrge Edeni end. tulemägi, mille tuhal ja laaval praegu leidub ilusaima, aristokraatsema linnaosa

elamuid. Ning teistes kraatrites vilguvad ümmarguste suurte peeglitena niisugused magedavee järved nagu Takapuna, Panmure jt., kust linn ammutab oma joogivee. Kraatrite vahesid aga täidavad sügavad kuristikud, kohati terrassidena langevate kallastega ja nende põhjas tiirlevate ojadega.

Kogu sellele looduse kaosele on inimeksi ainult 98 aasta kestel ehitatud kauneimate arhitektuuriliste ehitustega suurlinna ja aedlinna lilledemere, roheliste hekkide, palmide, hiigelmändade ja araukaariatega. Juba praegu on alustatud eeltöödega Aucklandi 100-aastase sünnipäeva pühitsemiseks 1940. aastal, mida tahetakse teostada seninägematu toredusega.

Meie teekonnal Aucklandist, imetledes läbi vaguniakna igirohelisi aasu ja põliseid heinamaid mitmetuhandepealiste lambakarjade ja piimalehmadega, mis vaheldusid viljapuuaedade ja sadandete mesipuuvedega mesilastega, viinamägede ja lilleaedadega, jõudsime Aucklandi ja Cambridge'i vahelisel maa-alal kõrgmägede ja põlismetsade ringkonda. Siin rongi vedur hakkas eriti ähkima ja puhkima, vedades rongi vingerdava ussina üles mööda järske kuristikukaldaid.

Teel, Matamata ja Putaruru linnakeste juures, nägime hiigelsuuri laudade, palkide ja kõiksuguste puumaterjalide ladusid. Siin töötavad lauavabrikud, kastitehased ja muud suured puutööstused. Tarukenga jama juurest aga algas sõit allamäge, suurimasse tulemäe kraatrisse sisemaal, mille põhjas asetseb Rotorua järv. Seda suurt järve ümbritsevad geiserid, vähemad palavavee järved ja allikad ning palava muda kraatrid. Siin, kuhu silm iganes juhtub vaatama, tõuseb taevasse hall väävliaur. Näib, nagu põletataks kõikjal kütist. Ja ka Rotorua järv ise pole sugugi väike, — annab sõita tublisti oma 50 kilomeetrit järveäärset teed, enne kui ring täis saab.

Ümbruses kõikjal, — kas otse järvekal-dail või ka mõni kilomeeter eemal, keevad ja surisevad palava tervisvee allikad. Vu-lisevad puhkides nagu hiigelsuured praagatõrred või paksu taigna keedukatlad. Nende vahel siin-seal mõni geiser virutab aeg-ajalt oma tulise joa, läbimõõduga kuni paari meetrini, taevasse. Näit. üks neist, Pohutu geiser Whakarewarewas, heidab oma vee kuni 50 meetri kõrgusele virvendavasse sinitaevasse. Samas tiirle-vad kristallselged jõekesed ja ojad, mille kärestikes mänglevad tähnilised jõelõhed ja vingerdavad rasvased angerjad. Jõ-gede kaldail aga võib silmata mõnd tõm-munahkset pärismaalast, kes musklilise promkskujuna liikumatult ootab, endal õn-genöör vees. Ja niipea kui on käes rabe-lev lõhe või vingerdav angerjas, pistab kalastaja ta oma õngenööri otsas keema soojavee allikasse ja siis sööb ta samas, soolata ja leivata. Võib seejärele ka samas heita puhkama kaldaliivale, et jälgida kirjute lindude vilistamist ja sädistamist enda ümber igirohelistes pöösastes või lihtsalt naudida päikese soojust ja pehme järvetuule sametpaitust.

Pakeha'd (valged inimesed, — inglased) on järve lõunapoolses otsas asetsevad ter-visvee-allikad võtnud endale, ehitanud siia euroopaliku Rotorua linna. Tema suures sanatooriumi aias külalist juba väravast sisseastumisel tervitavad kolm tervisvee-geiserit, milledest vesi mööda torusid val-gub supelbasseimi. Samas leidub ka kuu-lus Racheli kraater, millest lehelisi, vääv-lit ja raadiumi sisaldav sinine vesi las-takse jahutatult tiikidesse. Siin, Blue Bath'is (Sinises Supelmajas) iga päev va-rahommikust hilisõhtuni sulistavad sadanded terviseotsijad ja elunautijad igast maailmakaarest. Ei puudu ka erilisel te-rava mõjuga, krooniliste haiguste ravimi-seks kasutatavad allikad; nende hulgas kuulsaimad on „Old Priest“ ja „New Priest“. „Postmaster“i-nimeline väävli-veeallik olevat niisuguse veega, et ka kõi-ge tugevam mees ei suutvat selles supelda üle 15 minuti. Aga ta parandavat juba 2—3 nädalaga ka kõige lootusetuma reu-mahaige. Supelbasseine Rotoruas kasutab üle 100.000 inimese aastas; nendele li-

sanduvad veel need, kes suplevad regist-reerimata, maksmata.

Sanatooriumi aed on ka mängude, lõ-bustuste, loodusilu nautimise ning mõnusa puhkuse paigaks. Inimene võib siin päe- vad läbi vaadelda ainult kas või seda, kui-das tiikides ja ojades mänglevad lõhed, kuld- ja muud kalad ja sulistavad vee-linnud.

Linnas on alati kuni 2—3000 võõrast külastajat päevas, — alati valitseb siin pühapäeva-meeleolu. Laiadel puiestee-tänavail kõikjal liiguvad luksusa autod ameeriklaste ja inglastega, kõnniteed ku-bisevad rahvusvahelisest publikust. Roh-kesti näeb ka kirjuis rahvusrõivais, täto-veerituid, heastüdamlikult naeratavaid ja lahkesti iga vastutulijaga vestlevaid maoorisid.

Maa peremehed, inglased, on siinsele arawa suguharule jätnud paremad ja tähtsamad kohad järve ümbruses nn. re-serviiks, pärismaaks, kuhu valge ka ostu teel ei saa kohta muretseda ega elama asuda. Otse Rotorua külje all on kaks arawa maoride asundust, Ohinemutu ja Whakarewarewa, kus võib näha maori-sid vaikselt rahus nende igapäevases te-gevuses. Ja kuna mu tuttav, nende maoo-ride juhte insener Tai Mitchell, elas Ohi-nemutus, siirdusimegi sinna.

Küla asetseb Rotorua järve kaldal, kuhu on koondunud suur hulk palavavee allikaid; ainult geiserid puuduvad siin. Siin leidub ka palavavee järv, milles, — nii imelik kui see ka on,—ühes otsas vesi lausa keeb, teises otsas aga on külm. Tekkiv aur hoiab Rotorua ja Ohinemutu vahel tiheda, läbipaistmatu pilveliniku.

Arawa maorid, nagu ka teised, kuigi on ristiusulised, katoliiklased või angli-kaani kiriku liikmed, eranditult peavad vankumatult kinni oma traditsioonidest ja esivanemate usukommetest. Sama võib ütelda ka nooremate, kooliharidust saa-nute kohta. Küla kitsaste tänavate ääres igas õues aurab palavavee keedupott ja pesukatel. Nende ümber askeldavad täto-veerituid nägudega naised, vanemal neist alati tossav piibunott suus. Pesu pestakse allikais, ja allikais tihti keedetakse ka toit, pannes ta kotti. Küla läbib ka külma-

„Põrguväras“, Rotorua järve ääres, Uus-Meremaal.

Vasakult: magister J. Lukats, maoori juht Guine Whare, pr. Alma Lukats, maoori päälük ins. H. Tai Mitchell. Eesväike Aino — Lukatsi tütar.

vee jõgi, ja nende kaldaile pealikud on ehitanud oma elamud, suurte aedade ja õuede keskele. Nende juurde viivad korralikud autoteed. Tänavsilte ega majanumbreid asunduses ei näe, ja neid tarvis polegi, sest võõrale juhatab otsitava kätte iga vastutulev maoori. Jätab seejuures pooleli iga oma töö ja toimingu, ja kui temale vaeva eest raha pakkuda, lausub ta vastuseks: „Ega ma kerjus pole.“ Inglise, kes neid hästi tunnevad, ütlevad: „maooride juures oled alati sõprade keskel.“

Esimesel majaverandal tuli meile vastu tõmmunäoline vanapoolne euroopalikult riietatud härra. Minu küsimuse peale, kus elab insener Tai Mitchell, seletas ta täpselt, kuidas teda leida. Kutsus siis sisse enda juure, et tema naine saaks võõras-tele panna lauale kumarow' (allika aurus keedetud maguskartuli), puhuksime juttu ja lapsed laulaksid ajaviiteks. Vabandamiseks, et peame ajaviitmata töttama Tai Mitchell juurde — teisti ju ei tohiks kü-

lalislahkusest keelduda. Vanahärra siis tuli meid ise saatma ja palus lahkumisel, et tuleksime tingimata teda hiljem külastama ja tema kartulit maitsma.

Tai Mitchell isa olnud inglane, ema aga maoori; ise ta tunnistab ennast maooriks. Ka tema abikaasa on haritud, täisverd maoori. Nende 13-st lapsest kõik on keskkooli- ja mõned ülikooli-haridusega. Tai, suguharu suurmehena, olles ühtlasi ka maamõõtja, oli endale eluasemeks valinud külla läbiva jõe kaldaile suure maa-krundi, kuhu ehitas suurepärase villa. Hiljem, perekonna suurenedes, ehitas ta oma krundile iga lapse jaoks eraldi majad. Aga traditsiooni kohaselt kogu asundus, kus praegu ligi 40 hinge, elab ühiselt vanahärra juhtimisel. Siin võeti meid vastu täieliku maoori-lahkusega. Ütlesid, et nad on kohalikust „Rotorua Morning Postist“ meie tulekust juba lugenud. Kogu perekond pakkus end meie teenistusse.

Vana Mitchell andiski meie „käsutusse“ oma insenerist poja, ja noor Mitchell siis

kohe sõidutas meid oma autol lähemasse geiserite orgu Whakarewarewas, kus ootas mind ees mu sõidusih — sealsete maoride kohta tähelepanekute korjamine.

Järgmisel päeval lubas vana Tai ise lahkesti oma autoga meid sõidutada kaugematesse suguharu asundustesse, ja kelmikalt pilgutades silma, lisis: „Viin teid maoride juurest otsemaid — põrgu, ja kui sealt terve nahaga pääsete, siis aitan teid ka — taevasse, vaatama näkineide allikail.“ Usaldavalt ma ei hakanudki vahahärra juttu kohe mõistatama, pealegi tõttasin veel samal päeval tagasi Rotoruasse

Järgmisel päeval, 23. juunil, vana Tai siis ise asuski autorooli taha, et meid viia tundmatusse „põrgusse“. Sõitsime kilomeetrit 15 mööda maalilist maastikku, kusjuures Tai meile vahetumalt jagas seletusi iga künka, nõo ja oja kohta tee ääres, mis maoridele olid tulvil ajaloolisi ja mütoloogilisi mälestusi.

Olime mägedest surutud juba otse järve kaldale, kuhu järvel asetsev Mokoia saar oma vana maalinna varematega ja pühade kalmistutega nagu peopeal selges hommikuõhus näha oli. Siis aga pöördusime jälle siiruviirolisele mäestikuteele. Tee läks järjest kitsamaks, kuni umbes viiemilise sõidu järele jõudsime Tikitere-nimelisse kohta, kus „põrgu värav“ pidigi asuma. — Muide, maoride usu järgi põrgus elu väga paha polegi, vähemasti nende usk ei tunne miisugust „karistuspaika“ pärast surma. Põrguvalud ja põrgu ise olevat vaid „pakehade“ kuri vaimusünnitus ja seepärast paras paik vaid neile endile.

„Hell's Gate (põrgu värav), — oleme kohal!“ kuulutas vana Tai, järsku peata-des auto mäveerul suurte puude varjus asuva kena suvila ees. Ja siis kuulsime ka mingit salajast maa-alust kohinat, justkui kääriksid kuski suure piiritusvabriku katlad. Väljunud autost, tundsim, et maapind jalge all kõikus. Õhus oli teravat väävliõhna. Suvila taga pöösastik auras ja suitses.

Ka põrgu väravavaht oli kohe kohal. Peetrust ta oma välimuselt ei meenutanud, — oli päriselt euroopaliku välimu-

sega, korralikku inglise keelt kõnelev noor maoori pois. Guine Whare oli poisi nimi, — lahkesti pakkus ta meile oma abi põrgusse minekuks. Silmanud auväärt Taid autorooli taga, tervitas ta teda kohe maoori keeles, ja mõlemad siis kohe asusid arutama meie põrgukäigu kava. Tai ise meiega kaasa ei tulnud, usaldades meid noore maoori hoolde ja juhtimisele. Kuskilt ilmus kohale ka abivalmis fotomees, et meid jäädvustada plaadile. Küllap see kulus ära juhuks, kui meie põrgust enam tagasi ei tuleks ja meist ei jääks enam muud mälestust . . .

Esimene värav põrgusse oli väikene ja kena, pigemini taevaluugi-taoline maoori nikerdustega jalgvärav, mille põikpuud ehtis vulkaanide istuv kaitsejumal, viisakuse pärast keelt näidates. Seda aga teevad kõik maoori jumalad, pühad mehed, sõdurid ja ka — naisiludused.

Juhi saatel tungime edasi läbi tiheda väävliauru mööda kitsast teerada. Juht manitseb, et peaksime silmas teda ja järgneksime samm-sammult, kõrvalekaldu-mata. Satume lõppeks kõikjal keevate, vulisevate ja auravate, suuremate ja väiksemate tiikide, allikate ja muda-labürinti. Väävliaurus hing kipub jääma kinni, pea pööratab, silmle näib, nagu keksleksid kõikjal väikesed kuradikesed. Mürin ja vulin lukustavad kõrvu.

„Seiske sellele kaljutükile, see on kuradi kiik,“ müristab juht. Jalgealune kiigub nagu painduv pilliroog. Tunne on paha.

„Siin kuradi teepott!“ hüüab juht. Kaljude vahel mulisev pruun vedelik tõepoolest meenutabki, nagu oleks kuradil parajasti teeketmine käsil. „See siin on kuradi kurk,“ seletab juht, osutades kurgusõlme-kujulisele veeaugule, ja august kuulduki kurgu korisemise häälil.

„Nüüd aga olete põrguliste rahapajas, kus vask muutub hõbedaks, ja hõbe kullaks! Ulatage mulle oma vaskraha, mõne sekundiga muutuvad nad siin hõbedaks ja kullaks,“ kuulutab juht. Asetame siis igaüks prooviks ühe pence'i näidatud kohale maha, kust tõuseb vaid vaevalt märgatavat valkjat auru. Ja tõesti on hetk hiljem meie rahad juba omandanud hõbe-

dase läike. Teises kohas saab vaskraha hõõruda punases peenes mullas, ja kohe muutub raha kullakarvaliseks kollaseks. Väike karbitäis seda mulda anti meile ka kaasa, et võiksime ise kodus „kulda“ teha.

Edasi ja edasi näitab juht põrgu iseärasusi, millistest üks kohutavam kui teine. „Siin, kus seisate praegu, paar nädalat tagasi oli keev porikatel, nüüd aga on maapind juba kõva, ja varsti siia kasvavad põõsad peale. Seal eemal aga, kus näete keevat järve, oli aasta eest maoori elamu suure puu all. Puu üleskistud juuri näete veel praegu kaldal. Ühel päeval vaigus maapind sealt ära, inimesed vaevu pääsid eluga. Maja ja mehe kogu varandus on nüüd maasügavuses, põrgu põhjas,“ sõnab juht.

Jõuame juba „tagapõrgusse“, kus ootavad uued, teissugused imed. Teerada siin on juba hästi korras, kruusaga kaetud, palistatud lillede ja eksootiliste taime-dega. Nende keskel tõmbab enesele tähelepanu heleroheline lopsakas paksuleheline põõsas. Juht peatub ühe niisuguse juures ja seletab, et see olevat põrgu kirjutuspärgament, millele põrgulised kirjutavad oma märkmed. Tõmbab seejuures põõsast lehe, võtab maast põlenud tuletiku ja kirjutab sellele oma nime. Annab igale niisuguse „nimekaardi“, naeratades seletades: „Olgu see „igaveseks mälestuseks“ põrgust, — sest leht muutub küll aja jookkul mustaks, aga kiri jääb.“

Kõige kütkestavam siin on palavaeve kosk, mis ojana kukub jugadeks palava-vee tiigist. Jugade vahel aga leidub paar meetrit sügav ja niisama lai külma ja väga maitstva ja tervisliku soodaveega allik.

Paar tundi „põrgus“ jättis tugeva mulje. Lahkumisel tuli meil tasuda küllalt suur summa põrgu ülalpidamise ja juhi abi eest. Selleks rippusid väraval vastavad hinnakirjadki. Aga kui juht parajasti oli rahaga suundumas kontorisse, et tuua sealt kviitungit, tuli temale kontori lävel vastu Tai, viipas juhile käega ja lausus: „Need on minu külalised.“ Juht vabandas ja ulatas raha mulle tagasi.

Tikitere põrgust viib autosõit meid Rotoiti järve äärde ja sealt Rotorua järve

Maoori neiu „tervitus“.

ringteele. Tee on kirjeldamatult ilus, võrreldav Kaukaasias nähtud Gruusia sõjateega või Alpide teedega Šveitsis ja Ti-rooli mägedes. Ning ringtee rahulikus kauniduses annavad järele kõikide põrguskäinute pingul närvid, ka mu väike tütar Aino, kellel väävliaurus hakkas paha, rahuneb täiesti ja uinub magama.

Peatume viivuks veel Hamurana-nimelistel tervisevee-allikail, aga veel enne õhtut tahame nautida ka Ngongotaha mäest voolava „Fairy-Spring“i“ (Haldjate-allika) voolusid, ja tõttame edasi.

Et rohkem meenutada taeva eeskoda euroopa mõistete kohaselt, sellel allikal on juhtideks mitte enam maoorid, vaid valitud ja sarmikad noored euroopa iludused-näitsikud. Allik ise on väikese järvekese suurune, sügav ainult meeter või kaks, läbipaistva põhjaga nagu klaasitais pu-

hast vett. Veed ujuvad lugematud fo-
rellid, väikestest maimudest kuni kümne-
kilolisteni. Nad on nii harjunud inimese-
tega, et pistes pead veest nabivad inimese
näppude vahelt pakutavat saia nagu ka-
nad või koerakutsikad.

Mis mind siin veel eriliselt huvitas, oli
asjaolu, et selle maapealse taevanurga lä-
heduses asub teiste väikeste segafarmide
keskel ka eestlase Kaska farm. Kaska
kasvatab siin väikesel arvul, paarikümne
pea ümber, piimakarja ja ka kanu ning
parte. Ta on Uus-Meremaale asunud am-
mu, oli varem meremees, on abiellunud
inglannaga, kuid vaevaliselt oskab veel ka
emakeelt. Kui juhtub kokku teiste eest-
lastega, laseb ta end ka Eesti asjust hu-
vitada. Mainin Kaskat vaid vahemärku-
sena, tema külastamine polnud seekord
kavas.

Ohinemutusse tagasi jõudnud, tutvui-
sime veel mitmete tähtsamate maoori
mälestusmuinsustega ja ka nende müüti-
dega. Viimaseid on neil rohkesti, sest juba
vaimudeilma lahkunud inimsööjaist esi-
vanemad on nad põhjalikult pärandanud
noorematele põlvedele ja nii on müüdid
püsinud sajandeid.

Erilist huvi väärrib maooride anglikaani

kirik Ohinemutus, mis on ehitatud oma-
pärasel maoori „stiilis“. Kiriku sisemus,
ka uste piidad ja istepingid, on maoori
puunikerdistega, mis kujutavad keelt-
näitavaid kolme- ja neljasõrmelisi tätovee-
ritud maoori jumalaid, ja nende otse
sümpaatselt vaatavad altariit Kristuse ja
ristiusu teiste pühaduste pildid. Peab tä-
hendama, et maoorid ei kummardagi oma
jumalakujusid idolitena, nagu teevad seda
paganausulised ja vähearenenud kristla-
sed, vaid neile on jumaluse kuju ainult ju-
maluse meeldetuletuseks. Ning see meenu-
tab vanade eestlaste niisamasugust vaadet
neis küsimusis.

Usulist sugulust vanade eestlastega võib
veel näha ka selles huvitavas kokkusattu-
vuses, et maooride üks müüt kõneleb suur-
jumalast Tārast (keda maoori keeles hääl-
datakse täpselt Taara) kui taeva ja maa
loojast ja valitsejast. Seni teadaolevaile
müütidele leidsin sellest veel ühe ver-
siooni arawa maooride juures. Ka muid
sarnasusi ja paralleele leidub maooride ja
eestlaste vahel. Aga need on juba eri-
küsimused ja ei mahu sellesse väikesse
reisikirjeldusse.

Aucklandis,
juulis 1938.

Soovitan rikkalikus valikus Eesti ja kõikide teiste riikide postmarke kui
ka albumeid, ribaraamatuid, 1939. a. kataloge ja muid korjaja tar-
beid. **Ostan** ja **vahetan** kõikide riikide postmarke piiramatul
arvul. Hinnakiri nr. 43 maksab 25 senti koos saatekuludega.

Evald Eichenhal

Tallinn, Kuninga tn. 6

Äri on asutatud 1896. a.

Vahemeres kilpkonni püüdmas.

Huvitav vahejuhtum meremehe igapäevases elus.

H. Mür.

Meeleolu kogu laevameeskonnal on halb, sest pühapäev möödub terveni merel. Jõuame Alžiiri alles esmaspäeva hommikul vara ning siis hakkab ka kohe laadimistöö, mis kestab vahetpidamata, kuni viimane strop on hiivatud laeva. See toimunud, oleme kohe taas ärasõidul, on jällegi järjekordsed vahid ning maad pole jalge alla saanudki.

Lebame laisalt tekil. Kõigi mõtted on vist suunatud sadamale. Nii hea oleks momendil istuda mõnes Alžiiri tänavkohvikus päikesevarju all ning end karastada jääkülma õllega.

On palav tekil, on palav ülal komandosillal ja veel palavam all laeva katla- ja masinaruumis. Ülal pea kohal päikesepaisteline helesinine taevast ja horisondil vaid peegelsile sinine vetepind. Pole voolust, pole isegi väiksematki virvendust, kõnelemata värskendavast tuuleõhust.

Märkan veepinnal mingit musta täppi. Sellest vähe eemal teine niisamasugune, kolmas, neljas. Näib, nagu oleks veepinnale tekkinud mätastega sarnanevaid väikesi saarekesi. Juhin kaaslaste tähelepanu neile mustadele märkidele, kuid ükski meist ei tea anda neile mingit tähendust.

Tüürimees komandosillal on märganud me uudishimu. Ka tema vahib neid musti täppe küll kiikriga, küll ilma. Pea ilmub ka kapten sillale.

Nüüd vahime me küll enam üles komandosillale kui merele. Samas kuuldu ka „vana“ sügava õllebasiga taani keeles öeldud — „põrgu, need on ju kilpkonnad!“ See pole veel kõik. Kapten jääb üles sillale, kus edasi-tagasi kõndides vahetpidamata uurib vetepinda. Teame, et tuleb midagi erilist.

Vaikib masina monotoonne müra, väheneb laeva käik, kuni see viimaks koguni vaibub. Kapten saadab tüürimehe vahist vabaoleva meeskonna, s. o. meie juurde küsimusega, kes sooviks minna sõudepaadiga kilpkonni püüdma.

Ei ole vist kunagi päästepaadimanoõvritel saavutatud sellist kiirust paadi vettelaskmisel, kui nüüd siin. Vaevalt minut — ja paat on veepinnal ning kõik soovivad kaasa minna, kuna see on ju omapärane, huvitav vaheldus mere igapäevsusele. Õnnelikeks väljavalituiks osutuvad tüürimees, kaks madrust ja mina.

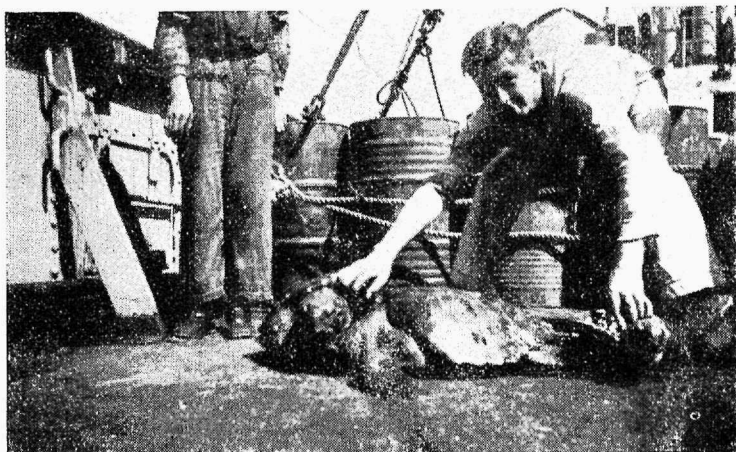
Tugevate aerutõmmetega eemaldume laevast ning tüürime esimese lähedaloleva kilpkonna poole. Need meie huvialused loomad magavad veepinnal, soendades endid päikesepaistel.

Esimene püügikatse ebaõnnestub. Kilpkonn ärkab aerutamisel tekkinud müra, enne kui oleme jõudnud ta juurde, ajab kaela õieli, vaatab ringi ja siis sukeldub.

Sõuame järgmise juurde. Anname paadile hea hoo, tõmbame aerud sisse ning tüüri juures olev madrus kursib paadinina otse kilpkonnale.

Enne kui see loomake saab midagi ette võtta, on ta tagumist jalga pidi tüürimehe peos ja samas hiivame ta paati. Saime umbes paarikümnekilolise olevuse.

Käega kilpkonna püüdmisel peab olema ettevaatlik, tuleb haarata looma tagumisest jalast, siis pole kilpkonnal muud enesekaitse võimalust kui püüda lahti rabelda. Haarates aga esimesest jalast, võib tunda saada kilpkonna hambaid ja see tunne pole vist kuigi mõnus, eriti kui hammusta-

Kilpkonnad laeval.

Kokk valib malts-
vat pala mees-
konnale lõuna-
roaks.

jaks osutub 57-kiloline elukas. Sellist kaalu omas teine meie püütud kilpkonn.

Ebamugav oli ka tunda meie püütud kilpkonni roomamas paadipõhjas me jalgade vahel. Sellest pääsesime. Sidusime nad tagumisi jalgu pidi väljaspoole paadi servale.

Järgmisel jalust haaratud kilpkonnal õnnestus kuidagi peost lahti rabelda ja sukeldudes lootis ta pääsemisele, kuid samas tõime ta uuesti pootshaagiga veepinnale. Kilpkonn on aeglane. Pole vaja erilist osavust, et talle selges vees pootshaak kaela ja kilbi vahele asetada ning siis ta veepinnale hiivata.

Kõige suuremast kilpkonnast pidime siiski ilma jääma. Lähenesime talle liiga suure hooga, nii et poleks olnud võimalik teda jalust tabada. Lõime aerud vette, et vähendada paadi hoogu, kuid see äratas kilpkonna, kes kohe sukeldudes püüdis põgeneda. Tüürimees sai talle küll pootshaagi kilbi serva alla, kuid loom oli püüdjust tugevam. Enne kui keegi meist jõudis paadis püsti tõusta, et aidata tüürimehel kilpkonna veepinnale tõmmata, rauges tüürimehe jõud ja kilpkonn pääsis.

Poole tunni jooksul olime püüdnud viis kilpkonna. Oleksime võinud veel enam püüda — oli veel küllalt neid loomi veepinnal ja oli ka püügi-tahet, kuid viimase lõpetas laevalt

kostev kapteni vile, mis oli märguandeks, käsuks, et peame laeva juurde tagasi sõudma.

Saagi hiivasime ahtri tekile, kus algas nende loomade lähem uurimine, pildistamine ja kaalumine. Eriti kokka ja ökonoomi huvitasid kaks kõige suuremat. Nende kahe kilpkonna elu kustus ka veel samal päeval. Seda toimingut ma ei näinud, kuna olin kütteruumis vahis ja teiseks puudus ka vastav huvi. Soovisin vaid saada enesele üht kilpi, mille ka sain, kuid andsin edasi ühele püügist mitteosavõttnule, sest polnud tahet hakata kilpi puhastama lihajäänustest.

Õhtueineks saime „kilpkonna à la?“ Et söögiaeg oleks suurejoonelisem, andis ökonoom veel igale pudeli head porter-õlut. Kas kilpkonn on maitsev? Võib-olla, kui sööming leiaks aset mõnes suurlinna uhkes restoranis hämaras valguses, kus ta eest tuleks maksta ränka raha ja kus lauakaaslaseks oleks õhtutualetis poolalasti näitsik. Siis ehk?! Kuid siin väikeses lihtsas meeskonna söögiruumis, tülles tahmasena, higisena, väsinuna palavast katlaruumist vahikorralt, — siin oleks küll enam meelt ja keelt mööda üks kärakas „vabariigi valget“, tükk soolast heeringat, korega keedetud kartulid ja sinna juurde klaas haput piima.

Korsika saarel, sept. 1938.

Ringvaateid välismailt.

Väike peegel — neile, kes tahak- sid asuda Austraaliasse.

„Mis teil viga — elate ju seal tööliste paradiisis Austraalias,“ — nii kirjutavad mulle üsna tihti tuttavad ja ka mittetuttavad kodumaalt. Paljudel näib olevat soov siia sõita, kui majanduslikud olud seda lubaksid. Kuivõrd aga need soovid on õigustatud, selle selgituseks katsun nende andmete põhjal, mis mul on, lühidalt jutustada Austraalia elust ja olust viimastel aegadel.

Õppinud käsitöeline Austraalias saab palga ametiühingute palganormide järgi, mis on 3 naelsterlingist 17 šillingist alates kuni 7 naelani ja ka rohkem nädalas. Palgapäevad on igal nädalal, ainult riigi- ja omavalitsusteenijaile maksetakse palka iga kahe nädala tagant. Töönädala pikkus on 44 tundi.

Paljud töölised siin juba aastaid töötavad nn. hädaabitöödel. Õppimata töölise palk neil töödel on 12 šillingit ja 6 pentsi päevas, õppinud töölise aga saab oma tasu samuti uniooinormide järgi. Majateenijate palkadeks on meestel kuni viis naela nädalas, naised aga saavad ühest naelast kuni 2 naela 10 šillingit nädalas ühes ülalpidamisega. Sellel alal aga meestel on raske kohta leida, celistatakse naisi, kuna pealegi majateenijate töö ei paista siin raske olevat. Kõik puhastamised siin on mehhaniseeritud, keetmiseks käsitatakse gaasi ja elektrit. Puhkeajaks on majateenijail 1—1½ päeva nädalas, kusjuures mõnedes perekondades nõutakse, et teenija oma puhkepäevadel peab kodunt ära olema, — et ei tuleks kulutada tema söögile. Suurtes äriettevõtetes palgad on mitmesugused, osakondade juhatajad saavad palka 6 naela ja rohkem nädalas, kuna aga näit. pakkija-tüdrukute palk on vaid 12 šillingit 6 pentsi nädalas.

Oma koduses elus austraalia töölise tihti omab ka maja kuski aleviis, olles selle ostnud pikaajalise järeelmaksuga. Perekonnaga töölise korter harilikult koosneb 3—4 toast ühes vannitoaga. Vanni köetakse gaasi- või elektrisoojendajaga. Töölise korteris ei puudu ka pehme mööbel, paljudel juhtudel ka kover. Ka raadio on niivõrd levinud, et näit. New South Walesi osariigis iga 6 inimese kohta tuleb üks raadiovastuvõtja. Mis aga puutub toitlusele, siis eesti olude kohaselt see ehk nii mõnelegi tunduks nõrgana, sest Austraalias puuduvad silk ja must leib. Tähtsamate toiduainete hinnad, kauplustest ostes, praegu on järgmised: nael liha 8 pen. 1/6 d., kala 1 p. 1/6 d., või 1/4 d., leib 2½ d., tosin mune 1/6 d., puuvili (õunad, apelsinid)

1/2—1 d. tükk, suhkur 4½ d. nael, jne. Mehe ülikond maksab 3—5 naela ja rohkem, head saapad 25 šillingit, töösaapad 12 šillingit. Naised oma riietumise suhtes ka Austraalias on suured moeorjad. Korterite hinnad on, olenevalt asukohast, mitmesugused, kõikudes 1—2 naela vahel ja ka rohkem; pansioniga toa võib saada 1 naela eest nädalas, lihtsa möbleeritud toa aga juba 10 šillingit eest.

Kliima on Sydney ümbruses väga muutlik. Hommikul kodunt väljudes on tihti raske otsustada, kuivõrd soojalt tuleks riietuda. Influenta on siin n.-ü. „rahvuslikuks haiguseks“. Peagu iga isik kannatab ka seedimise rikete ja reuma all. Registreeritud vaimuhaiged oli läinud aastal New South Walesi osariigi kahemiljonilises elanikeperes 9000, suguhaiged, — kohaliku lehe „The Sun“i andmetel — 340.000. Kõige rohkem, — 50% — sureb austraalsi südamehaigusse, sellele järgnevad vähk ja tiisikus.

Iga töölise on töö juures peremehe poolt kindlustatud õnnetusjuhtumete vastu. Varanduseta isikud saavad riigilt vanaduspension, — muidugi vaid need, kes on Austraalia alamaid või üle 20 aasta Austraalias elanud. Pensioni-vanus algab naistel 60., meestel 65. eluaastaga.

Töö leidmine Austraalias aga pole kerge, ja eriti raske on ta neil, kes ei oska inglise keelt. Aga need, kes juba on suutnud siin kanda kinnitada, on omaga rahul. Ka hea tervis, osavus ja ettevõtlikkus ei tohi puududa Austraaliasse asujail.

Sydney, 10. aug. 1938.

H. Laos.

Kiri Harbiinist.

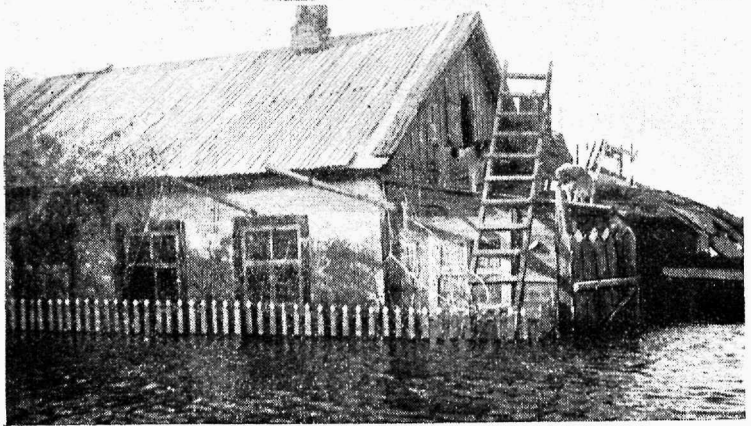
Mandžuuria pähklipuu Eestisse. — Suur uputus Harbiini lähedal. — Sungari jõgi teeb liiga. — Eestlaste spordiväljak kuival.

Mandžuurias kasvab suur puu, mida nimetatakse siin Mandžuuria pähklipuuks — „Juglans Mandshurika“. See puu kasvab väga suureks, kuni 50 sm tüve läbimõõdus, ja loetakse väga hinnaliseks, sest sellest puust saab ilusat mööblit ja suurepärase vineeri, mille tõttu jaapanlased võtsid selle puu oma kaitse alla ja keelasid ära selle raiumise. Puu kasvab väga kiiresti, nagu pappelgi, ja on oma saaretaoliste lehtedega kenaks ilupuuks. Võhik ei saa arugi, kas on ta saar või juglans, ainult viimasel on hästi suuremad ja lopsakamad lehed.

Viimastel aastatel on hakatud istutama seda puud igale poole parkidesse ja aedadesse ja varsti jõuab ta otsaga ka Eestisse, sest endine Harbiini elanik ja praegune Viljandi majaomanik A. Treial tellis

**Uputus Zatonis,
Harbiini
lähedal.**

**Koduloomad on
viidud majakatu-
sele.**

omale siinse Eesti konsulaadi läbi 100 kilo selle puu seemneid-pähkleid ja see tellimine läheb varsti teele. Pähkel on kreeka-pähkli suurune, konarline ja veidi pikergune. Maksab siin kohapeal üks kroon kilo. Saatmine maksab 100 kilolt 70 krooni Harbiinist Tallinnani, nii et seeme tuleb maksma Eestis 1—1,25 senti tükk. Mandžuuria kliima oma 50-kraadilise (C) külmaga on sellele puule liiga kare. Eesti kliimas võib ta palju paremini ja lopsakamalt kasvada, seepärast tuleks küll soovida, et seda puud tema suure väärtuse ja ilu tõttu istutataks igale poole paplipuude ja teiste ilupuude asemele.

*

Sungari jõgi Harbiini ümbruses tõusis tänavu üle kallaste ja uputas pahema kalda oma alla. Pahemal kaldal asub parim suvituskoht Zaton, kus on üle 700 korteri, kus talvel ja suvel elavad linlased. Suvel on need korterid tulvil rahvast. Sungari laius on Zatonil kohal ühe km ümber ja Zaton asub kohe vastu Harbiini südalinna — Pristani. Ühendust peetakse Harbiiniga umbes 1300 lootsikul ja lootsiku peremeesteks on enamikus hiinlased, vähemal arvul ka vene-lased. Eelmistel aastatel oli ka eestlasi. On küll liikumas ka kolm mootorpaati, aga et Zatonis on ainult üks sadam, siis ei pääse mootorpaadiga igale poole ligi ja seepärast eelistatakse lootsikusõitu, seda enam, et mootorpaadil on sõit kallim. Üle Sungari on küll kaks raudteesilda, aga ülekäik on seal keelatud. Ainult jäämineku ajal lubatakse kaks korda päevas erilise politsei lubaga mõni päev rongide vaheajal üle silla minna.

Zatonis asub umbes poolsada toiduainete-kauplust, mille peremeesteks on ainult hiinlased, siis kümnekond restorani, söögimaja, jäätise, kalja ja muude karastavate jookide müügikohti, kiigid, supelrand ja lootsikute

üürikoht. Vastu Zatonil asetseb Sungaris saareke Solnetšnaja, kus kümme aastat tagasi asus üle poolesaja maja ja kaupluse, aga Sungari võttis uue jooksusuuna ja uhtus ära selle saarekese. Nüüd on saarel järel ainult päästejaam ja 3—4 maja. Päästejaamal on suured teened, sest iga aasta päästatab ta kümnekond hinge uppumissurmast. Päästejaamal on kõrge torn, kus ööd-päevad valvab madrus. Niipea kui valvur märkab päeval pikksilma või öösel helgiheitja abil uppujaid, annab ta häire ja ühe minuti jooksul lendab 75 HP-jõuline mootorpaat kapten Marksi ja kuue madrusega uppujale appi. Mootorpaadis on kõiksuguseid päästeabinõusid, mis põhja traalivad, ja harva jääb uppuja laip jõevoogudesse. Sungari vesi on suvekuudel niivõrd sogane, et vee all viibiva uppuja kopsud seda välja kannatavad ainult kuni kaheksa minutit, aga juba üheksandal minutil või hiljem veest väljatõmmatud uppupuja enam ellu ei ärka, sest vees olev peenike liiv matab kõik hingamisorganid ja seepärast on rutuline abi väga tarviline. Mõne aasta eest uppus Zatonil kaldal meic suguvend Jaan Kivistik.

Nüüd on see Zaton vee all ja vaevalt 30—40 korterit, mis asuvad kõrgemas kohas, on veel kuival. Õnneks on ka Eesti Selti spordiväljak veel kuival. Aga Zatonis ei ole enam ühtegi tänavat, kus kuiv oleks. Kus kuu aja eest jalutasid rõõmsad suvitajad, on nüüd poolteist kuni kaks ja pool meetrit vett. Nüüd sõidetakse künnavail lootsikuil, just nagu Venetsias. Kolmveerandis Zatonist, mis asub madalamas kohas, ulatub vesi kuni aknaaluse lauani, aga kohati koguni akna teise ruuduni. Kuna paljud majaomanikud elavad siin aasta läbi, siis tuli neil nüüd mujalt endale ulualust otsida või kolida pöönigule. Koduloomad viidi ära Tchinhee'sse.

Korterileidmine on tänava väga raske, sest linn on rahvast tulvil ja vaba tuba ei ole leida. Sõjategevus Korea piiril hirmutas palju rahvast küladest linna ja need võtsid kõik vabad korterid oma alla. Teiseks on sissisõjalased väga julgesti tegutsema hakanud linna lähemas piirkonnas. Linnas tõusid korteriüürid 25—50% võrra.

Mõned Zaton'i elanikud said endale elamiseks linnavalitsuselt kaks suuremat kahekordset jõelaeva, kuna kolmas laev anti päästejaama teenijate korteriks. Üks niisugune laev seisab ankrus vastu eesti spordiväljakut. Vesi rikkus palju talvemaju ja nende peremehed on mures omale korteri leidmisega. Palju kergema ehitusega maju varises kokku.

Varem, enne 1932. a., niisuguseid uputusi ei olnud, ja asjatundjad leiavad selles süüdi olevat teise, alumise raudteesilla, mille laius on liig kitsas sellele suurele veekogule. Pealpool silda on kõik põllud 25 km laiusest vee all, aga allpool silda niisugust uputust ei ole. Arvatakse, et sillaehitajad-japanlased ei arvestanud õigesti siinset veerohkust. Majaomanikud saavad suurt kahju, aga veel suurem kahju on juurvilja-aednikel ja põllumeestel, kelle aastane vaev kaduma läks. Põldudel on nii sügav vesi, et mõla põhja ei ulatu. Ainult kohati on maisi ladvad veest väljas, samuti ka mõne hiina elamu katus.

1932. a. oli esimene suurem veeuputus, mis ületas isegi tänavause, aga juba 1933. a. ehitati Sungari paremale kaldale tugev tamm ette ja nüüd Harbiini linna veeuputus enam ei ähvarda, ainult roiskvete-torustik ei tööta.

Ats.

Rio de Janeiro Eesti aukonsul saabus tagasi oma Euroopa reisilt.

24. aug. saabus Rio de Janeirosse tagasi oma Euroopa ringreisilt E. V. aukonsul Oscar Sjöstedt, kes külastas laulupeo ajal ka Eestit.

Hra Sjöstedt oli Eestist suuresti vaimustatud, märkides eriti Eestis valitsevat eeskujulikku korda ja puhtust.

Konsuli saabumise puhul olid teda sadamas vastu võtmas konsuli asetäitja Ernesto Heide, E. S. „Uus Kodu“ Rio osak. esimees E. Reigas, sekretär A. Ende ja rev.-komisjoni esimees Joh. Krisch.

10. sept. korraldas selts oma ruumides konsuli saabumise puhul koosviibimise.

Eesti lipu tõstmine Kopenhaagenis Eesti suurimale reisijate-aurikule.

Teatavasti ostis Pärnu laeva-a.-s. Taanist suurema auriku „Kong Haakoni“, mida kavatsetakse tööle rakendada Stockholm-Tallinna liinile. Laev on praegu suurim Eesti reisijate-aurik, olles umbes 2 korda suurem kui „Estonia“. Laeva endistelt omanikkudelt ülevõtmise puhul toimus laeval pidulik Eesti lipu tõstmine Kopenhaageni vabasadamal, millest võtsid osa peale laevameeskonna, kes oli laevatekil rivistatud, ning laeva ostjate ning müüjate esindajate veel meie siinse saatkonna ja peakonsulaadi esindajad. Meie chargé d'affaires hr. A. Tuldava esines lühikese kõnega, mille järele laevale tõseti Eesti lipp. Samal päeval lahkus laev kapten B. Gephartdi juhatusel Kopenhaagenist, et asuda Tallinna poole teele.

Eesti teadusmees Gröönimaalt teel kodumaale.

Septembri lõpul viibis Kopenhaagenis läbisõidul Gröönimaalt tulev Eesti geoloog magister Heinrichson. Kaks aastat tagasi läks ta Taani polaaruurija dr. Laue Koch'i ekspeditsiooniga Ida-Gröönimaale, kuhu jäi mitme teise teadusmehega talvituma 75°-le asutatud observatsiooni-jaama. Läänud aasta suvel käis Taanist ekspeditsioon, millest võttis osa ka Tartu ülikooli professor Öpik, Gröönimaa idarannas ning pidi talvitajad tagasi tooma. Raskete jääolude tõttu ei läinud see neil aga korda ja hr. Heinrichson ühes teistega oli sunnitud tahes või tahtmata edasi jääma veel üheks aastaks. Alles nüüd pääses ta jäävangistusest ning pöördus kodumaale, rikkalikku teadusliku väärtusega materjali kaasa tuues.

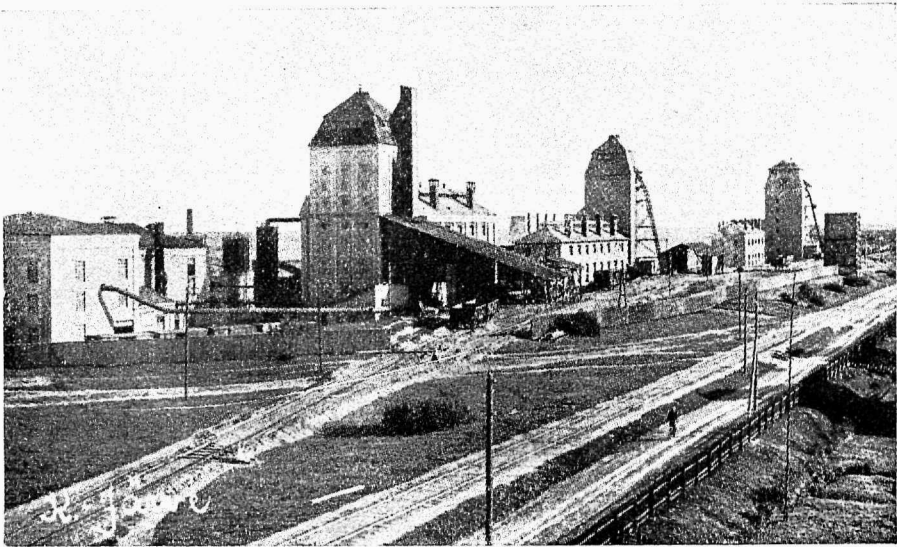
J. R.

Otsitakse

Mihail Tõnise pg. Saar't,

sünd. 1891. a. Pärnus, kes võttis osa maailmasõjast ning jäi sest saadik kadunuks.

Teateid palutakse saata aadressil: pr. Anna Saar, Dunkri 15-10, Tallinn, Estonia.

Vaade Kohtla-Järve põlevkivitööstuse õlivabrikutele.
Eesti suurim iseselsvusaegne tööstuslik saavutus.

Kodumaa sõnumid.

Tänavune poliitiline hooaeg Eestis avati 10. oktoobril Isamaaliidu keskkomitee täiskogu ja 11. okt. riigikogu kokkuastumisega.

Isamaaliidu kokkutulekul esinesid programmiliste kõnedega peamin. K. Eenpalu, riigivolikogu esimees J. Uluots ja välisminister K. Selter. Peaminister oma kõnes arendas ideoloogilise autarkia mõtet, rõhutades, et Eestis on möödunud need ajad, kus süle ja seljaga imporditi ja püüti järele aimata võõraid ideesid. Võitlus rahva elujõu ja riigi eest nõuavad, et nii demokraatlik kui ka parlamentlik süsteem peavad olema juhitud.

Riigikogu sügisene korraline istungjärk avati jumalateenistusega Toompea kirikutes, millele järgnes üldkogu koosolek üldkomisjoni valimiseks. Parlamendi töötötab kujuneda üsna pingeliseks, kuna riigivolikogu komisjonidesse on kuhjunud järke ootama mitmed üldise tähtsusega seaduseelnõud.

*

Eesti väliskaubanduse kokkuvõtte augustikuu kohta näitab sissevedu 9,2 miljonit krooni ja väljavedu 9,7 milj. krooni, seega 0,5 milj. krooni suurust aktiivsust. Möödunud aastal see ülekaal oli 1,3 milj. krooni; tänavu augustis vähenes ka väliskaubanduse läbikäik. Eriti suu-

resti on tagasi läinud metsamaterjali eksport. Sellest saadi vaid 1,4 milj. 3,0 milj. kr. vastu eelmise aasta samal kuul, ja nimelt konjunktuurilistel põhjustel. Vähenenud on ka valmissaaduste, — tekstiil-, paberi- ja puutööstussaaduste väljaveo väärtus. Seevastu on tugevasti tõusnud toidu- ja maitseainete väljavedu. Sissevedu augustis püüis ligikaudselt eelmiste kuude tasemel.

Kaheksa kuu väliskaubanduse kokkuvõttes aga ulatub väljavedu 65,6 milj. kroonile ja sissevedu 72,6 milj. kroonile, andes seega 7,0-miljonilise passiviteedi. Mullu olid vastavad arvud 62,4 ja 72. Tänavu on suurenenud peamiselt valmissaaduste import, — jõu- ja töömasinate, transportvahendite ja muude tootmisabinõude suurema sisseveo näol.

Septembris eksporditi Eestist võid 36,705 tünni, eelmise a. samal ajavahemikul eksporditud 32,384 tünni vastu. Aasta algusest kuni 1. oktoobrini, seega kolmveerand aasta kestes, on võid veetud välja 234, 145,5 tünni, mulluse 193,782,5 tünni vastu. Või väljaveo kasv seega oli 19,8%. Haruldased ilusad sügisilmad aitavad hoida võitoodangut ja selle kvaliteeti kõrgel tasemel.

Valminud kokkuvõtete järele tänavu eksporditakse 120.000 siga. Läänud aastal eksporditi 96.000 siga ja seega loodetakse seakasvatusest tänavu enam-

tulu 4 milj. krooni. On suurenenud ka teiste lihaliikide eksport. Eksporditud vasikate arv on üheksa kuuga, kuni 1. okt. kasvanud 34.000-lt 47.000-le, lammaste arv 8000-lt 16.000-le, veiste arv 8000-lt 9500-le.

*
Septembri lõpus majandusmin. L. Seps eesistumisel peeti Tallinnas laialdasem asutuste nõupidamine ratsionaliseerimise komitee seaduse eelnõu läbivaatamiseks. Ratsionaliseerimiseks luuakse uus keskasutus, kes hakkaks välja töötama ja ühiltustama neid abinõusid, mis tuleksid võtta tarvitusele ja mis asendaksid senised paiguti mitmeti vananenud ja ebatõhusad tööviisid ja -meetodid mitmesugustel eesti majandusaladel, nii tööstuses kui ka põllumajanduses. Koosolekul juhiti tähelepanu ka sellele, et ratsionaliseerimisega siiski ei tuleks liialdada, sest töösturite seisukohalt see võiks nõuda ülejõu käivaid uusi investeeringuid, ja töölislite ta võiks tähendada tööpuudust. Minister L. Sepp seletas, et ratsionaliseerimine juhitakse nõnda, et tõuseks rahva laiaade hulkade ehistandard.

*
Tänavune aasta on Eesti põlevkivile juubeliaastaks, sest esimesed 16 tonni põlevkivi võeti välja Kohtlas 25. novembril 1918. a., enne enamlaste sissetungi. 1925. a. aga oli toodang juba 238.000 tonni, ja 1937. a. 415.000 tonni. Praegune Kohtla toodang on 55.000 tonni põlevkivi kuus või 700.000 tonni aastas. 20 aasta kestes on maapõuest välja võetud üldse 8 milj. tonni põlevkivi. Möödunud aastal tõusis kõikide Eesti põlevkivitööstuste õlitoodang juba 11,721 tonnile, ja tööstuste laiendamise tagajärjel loodetakse tuleval aastal saada õli juba 200.000 tonni.

Suurima tähtsuse omab põlevkiviõli mauidugi kütteõlina, kuid temast valmistatakse juba ka suurtes hulkades bensini, immutusõli raudteeliipritele, bituumenit jne. Täiesti uue alana on eesti põlevkivitööstuses hakatud ette valmistama maanteede õlitamist tolmuvastu, ja sellekohased katsed on juba näidanud täiesti rahuldavaid tulemusi. Eesti kruusateedele ei jõuta vedada niipalju liiva kui mootorsõidukid suure kiirusega seda sealt minema pühivad, ja siin päästab olukorra õli.

*
Vabariigi valitsus kogus tööstustest andmeid nende tööliste kohta, kes soovivad asunuda, omandades oma maalapikese.

Andmeid saabus 16 tööstusest, milledes käesoleval aastal töötas ligi 6000 töolist. Selgub, et asundushimulisi töölisi leidub

kõikides tööstustes ja nende arv ulatub 740-le, s. o. 12,7% vastavais tööstusis töötavate tööliste arvust. Oletades niisama suurt soovijate arvu ka teistes ülejäänud 11 tööstuses 746 töölisega maal, saame 835 töölis perekonda, keda oleks vaja varustada maa ja elamuga.

Ehitusalgatus siin jääks tööstustele, sest oma kapitaliga töölisi, kes sooviksid ehitama hakata, leidub vaid 22%. Kuna ühe perekonna asumiskulu arvatakse keskmiselt 2500 kroonile, siis ei tule see suurem kasarmkorterite ehituskuludest, eriti pealegi pikaajalise väljamaksu korral.

*
Vabariigi president K. Päts vastavalt põhiseaduse § 144-le ja kaitseseisukorra seaduse § 2-le oma otsusega 10. sept. s. a. pikendas kaitseseisukorda, kuulutades selle seisukorra maksvaks kuni 12. septembrini 1939. a. Peaminister K. Eenpalu oma seletuses sel puhul teatas, et seejuures on arvestatud praegust välispoliitilist olukorda, mis nõuab valvelolekut ja ettenägelikkust, ja samuti oldi juhitud ka sisepoliitilisest vajadusest, kuna ei olda veel lõpul vana korra seaduste uuendamiseega. Tulemused, mis on olnud uuel korral, lasevad aga loota, et see aeg ei ole enam kaugel, kus maa oleks valitsev kaitseseisukorras.

*
Septembri lõpus Vabariigi president K. Päts kirjutas alla Eesti ülikoolides, — Tartus ja Tallinnas, — riigikaitseõpetuse korraldamise määrusele. Asutatakse riigikaitseõpetuse instituudidid kummagi ülikooli juurde, kusjuures erialalisi õppeaineid käsitletakse vastavalt teaduskondadele. Riigikaitseõppeks õppuseks üliõpilastele korraldatakse ka eripäevad õppetöö vaheajal, ning edukamaid üliõpilasi võidakse kõrgendada ka sõjaväelises auastmes. Meesüliõpilastest luuakse riigikaitseõpetuse eriuksused, ning teatud erialased riigikaitseõpetained muutuvad sunduslikeks ka naisüliõpilastele.

*
8. okt. vabariigi president K. Päts kirjutas alla eesti valdade piiride muutmise seadusele, mis lõplikult jõustub 1. aprillil 1939. a. Koondatakse ja kaovad 117 valda, senise 365 valla asemele jääb Eestis 248 valda; ainult 9 valda jäävad nimele ja piiride poolest endiseks. Valdadele on valmistatud ka uued kaardid.

Nagu siseminister R. Veermaa reformi puhul ajakirjandusele seletas, on tulemusena loota õige suurt kokkuvõtet. Tühjaksjäävad vallamajad kasutatakse kooli- ja rahvamajadeks jne.

Arvestades Eesti Vabariigi vankumatut tahtet jääda erapooletuks igas rehvastatud konfliktis riikide vahel, Vabariigi valitsus vaatas läbi ja esitas riigivolikogule erapooletuse seaduse eelnõu, mille järele sõdivatel riikidel on keelatud muuta Eesti territooriumi sõjalise tegevuse baasiks oma vastaste vastu.

Kuna Eestis üleriiklik vabadussõja mälestusmonument alles puudub, vabariigi valitsus vaatas läbi ja esitas riigivolikogule vastava seaduse eelnõu, mille järele asutakse eltoodele ja püstitatakse monument vabariigi 25. aastapäevaks 1943. a. Tallinna.

Viimastel kokkuvõtetel, mis ilmusid ajakirja „Konjunktuur“ uusimas numbris, Eesti talude võlakoormis on tõusnud 122,5 milj. kroonile, kusjuures oksjonitlane, mis seni oli suur Lõuna-Eestis, on kandunud ka Põhja-Eestisse.

1937. aastal määrati oksjonile üldse 1176 talu eelmise aasta 879 talu vastu. Kuna aga paljude talundite võlasummad tasuti enne oksjonipäeva, läks müügile tegelikult vaid 231 talu; oksjonite tihistamisest, edasikaebused jne. vähendasid seda arvu veelgi, nii et lõplikult müüdi 151 talu. Pangad said oksjonitega oma võlgadest kätte ainult 80%. Üle maa saadi oksjoneil talude eest mõõdumal aastal 10% kõrgemat hinda kui eelmisel aastal. Keskmiseks maahinnaks üle riigi oli oksjoneil 171 kr. ha-lt.

Kõikide Eesti talude võlakoormis 1937. aastal ulatus 122,5 miljonile kroonile, sellest Maapanga võlga 88,5 miljonit krooni ja eravõlga 34 miljonit krooni. Aasta varem ulatus üldine võlgnevus 116,9 miljonile kroonile.

Tänavu oli Eestis haruldaselt soe september. Kuu jooksul oli keskmiselt kuni 20 kraadi sooja (Celsiuse järele), Kesk-Euroopas koguni 24—27 kraadi. Püüsid toredad suveilmad.

Ilmastikuolud olid soodsad ka põllumajandusele, mistõttu viljasaak paranes, nõnda et viimastes hinnangutes näit. teravilja kogusaaki tänavu loodetakse kujunevat suuremaks ka mullusest rikkalikust saagist.

Peaminister K. Eenpalu kutsel 40 eesti kirjanikku septembri lõpus viibisid kolmepäevasel ringreisul Virumaal ja Tallinnas, et tutvuda kodumaa tähtsamate tööstusettevõtetega. Vaadati põlevkivi-, tsemendi-, tekstiiltööstusi ja muid tähtsamaid Eesti tööstusettevõtteid. Mõnelt poolt arvatakse sellest kirjanike silmaringi laienemisele tulevat suurt kasu,

kuna arvatakse, et nad liiks olid kiindunud kohvikueltsu ja seega võõrdunud tege-likkusest.

Tuleval suvel kavatakse nad viia pikemale ringreisule ka maale, tutvuma eesti põllumajanduse tähtsamate saavutustega. Oletatakse, et see kõik tõstab eesti kirjanike toodangu kvaliteeti.

K.-ü. „Looduse“ tänavune romaanivõistluse žürii 30. septembril kuulutas sissetulnud 59 romaanist auhinnavärseteks neli: 1. auhind, 1000 krooni — „Tuli ja raud“, autor Karl Ristikivi Tallinnast; 2. auhind, 750 kr. — „Unustatud naised“, autor Elmar Öun Tallinnast; II auhind, 750 kr. — „Seitse pastlapaari“, autor Leida Tigane Tartust, ja III auhind, 500 kr. — „Tint“, — autor seni tundmatu, kuna nimega ümbrik käsikirja juures puudus.

Žürii leidis, et võistlusega on eesti kirjandus rikeastunud jälle mitme uue väärtusliku teosega ja kirjanikkond on täienunud värskete jõududega. Auhinnatud romaanid ilmuvad „Looduse“ kirjastusel trükkis juba jõuluks.

Riikliku klassiloterii järjekorrasel loosimisel septembri viimastel päevadel peavõit, 25.000 krooni, sattus Võrru, kaheksast inimesest koosnevale kollektiivile, kes on ametnikeks ja töolisteks ühes kohalikus väiketööstuses. Teistest suurematest võitudest 5000 kr. läks Pärnu, 3000 kr. Toila, 7000 kr. aga jäi Tallinna.

Valitsuse algatusel Eestis hakatakse teostama alkoholi müügi reformi, milleks töötatakse välja vastav seaduse eelnõu. Alkoholimüügi liigne vabadus ja müügikohtade avamine ebasiinsates kohtades on mõjunud halvavalt kodanike vaimsele arengule, laostades perekonnale. Müügikohtade avamine viiakse kohaliku heaolu kontrolli alla, restorani- ja öölokalide lahtiolekuaega piiratakse, ja ka pidud ja ballid peavad lõppema varem.

30. septembril suri südamehaigusse Tallinnas tuntud vanapõlve seltskonnategelane notar Jaan-Johann Bergmann. Ta sai 71 a. vanaks. Suure energia ja innuga kadumu võttis osa seltskondlikust elust, eriti „Lootuse“ ja „Estonia“ seltside tegevusest. Viimastel aastatel oli ta „Estonia“ seltsi abiesimeheks, tegutses juhatusliikmena mitmetes tulundusettevõtetes, juhatuse esimehena Tallinna konservatooriumi seltsis ja 1928. aastast liikmena ka Välis-Eesti Ühingus.

Kui inimest tunti notar Bergmanni vaikselt ja tagasihoidlikult töömehena. Ta ei armastanud kunagi palju enesest rääkida, vaid enam tegutseda. Usinat töömeest teiste hulgas leinab ka Välis-Eesti Ühing.

Organiseeritud Välis-Eestist.

Harbiini luteriusu-koguduste majanduslikud tehingud.

Eesti kogudus valis nõukogu juhatus.

Harbiini luteriusu-kogudused pidasid pühapäeval, 18. septembril oma üldkoosolekut kohalikus kirikus. Kogudus koosneb kolmest rahvusest: eestlastest, lätlastest ja sakslastest. Kirikus all pahemal pool istusid eestlased, paremal sakslased ja üleval kooril lätlased. Koosolekut juhatas nõukogu esimees J. Wormsbächer, kes teatas, et kirikuõpetaja A. Rosin oma Saksamaa-sõidul on suutnud koguda rahasumma, mis võimaldab muretseda kirikule uue orel, mille väärtus on ligi neli tuhat jeeni. Orel on 16 registriga ja igati ajakohane.

Järgmiseks päevakorrapunktiks oli kiriku platsile majaehitamise küsimus. Nõukogu on majahitamise lepingu rahamehe Lü-Fun-Tin'iga juba alla kirjutanud ja teeb ettepaneku seda lepingut üldkoosolekul ratifitseerida, mis ka sünnib ühel häälel. Tingimus on järgmine: kogudus annab oma krun-dist, mis on 2030 ruutsülda suur, ühe osa — 840 ruutsülda — Lü-Fun-Tin'ile rendile, kuhu viimane ehitab kaks maja. Suur maja saab neljakordne ja igal korral on 365 ruutsülda seesmist põrandapinda, kokku 1460 ruutsülda. Maja ehitatakse uueaja nõuetele vastavalt kõigi mugavustega. Seda maja võib kasutada Lü-Fun-Tin 20 aastat oma heaksarvamise järele, aga järgmise kümne aasta jooksul maksab Lü-Fun-Tin meie kogudustele renti viiskümmend tuhat jeeni, kuna pärast 30 aastat läheb see maja kõigi õigustega koguduste omanduseks. Ühel ajal selle suure maja ehitamisega ehitab Lü-Fun-Tin kogudustele ka teise maja, mis tuleb kolmekordne ja iga korra põranda suurus on 45 ruutsülda. Esimesele korrale tulevad teenijateruumid, vanadekodu jne., teisele korrale saal ja kantselei kõrvaliste ruumidega, kolmandale korrale aga kaks korterit õpetajatele. See maja peab valmis olema 1. novembriks 1939. a. ja läheb kohe koguduste kasutamisele ilma tasuta suure maja arvel. Nii omab kogudus ühe maja ühe aasta pärast ja teise suurema 30 aasta pärast ilma oma kapitali kulutamata. Kiriku krunt asub väga kenas käidavas kohas Suurel prospektil, Telinskaja ja Mukdenskaja uul. vahel, ja selle väärtus on üle 40 tuh. jeeni.

Eesti koguduse aruanne, mis koosneb: liikmemaksudest, taldrikukorjandustest ja annetustest 531 jeeni 62 seni suuruses, kin-nitati. Kirikunõukogu esimeheks valiti G.

Pedai ja liikmeteks konsul A. Lõhmus ning S. Vais, kand. A. Torri. Rev.-komisjoni C. Rautman, E. Pedai ja A. Christiansen.

Bostoni eestlased pidasid suvepidu.

New Yorgi eestlased sõitsid külla.

Bostoni Eesti Selts pidas oma traditsioonilist suvepidu 21. augustil E. Beymouth'is soomlaste seltsimaja „Huvila“ ruumides, kus on toimunud suvepidud ka varem, sest „Huvila“ asub looduslikult haruldaselt ilusas kohas ja sobivamat kohta suvepidu pidamiseks on raske leida.

Kuna New Yorgi eestlased jõudsid kohale juba laupäeval, siis algas suvepidu tegelikult juba laup. õhtul. Mõni „Huvilas“ soomlaste tantsupeole, kus aeg möödus üpris lõbusalt. New Yorgi külalisi oli tulnud paarikümne ümber.

Pühapäeval algas suvepidu keskpäeval, mis ajaks suvepeost osavõtjaid oli kogunenud seitsmekümne ümber.

Korraldati siis mitmesuguseid võistlusi auhindadele. Toimus isegi iludusvõistlus, kus „iluduskuningannaks“ sai noor prl. Reinar. Suplejatel ja ujumisesõpradel olid suurepäraseks võimalused veespordi harrastamiseks järve mõnusates voogudes.

Õhtupoolikul olid „Huvila“ saalis esinemised Bostoni ja New Yorgi tegelaste poolt. New Yorgi eestlaste näitetrupi poolt kanti ette näidend „Kui Kalev koju tuleb“ hr. Pierce'i juhtimisel, mis leidis head vastuvõttu. Esines ka New Yorgi Haridusseltsi rahvatantsu trupp, kelle edu oli juba ette kindlustatud.

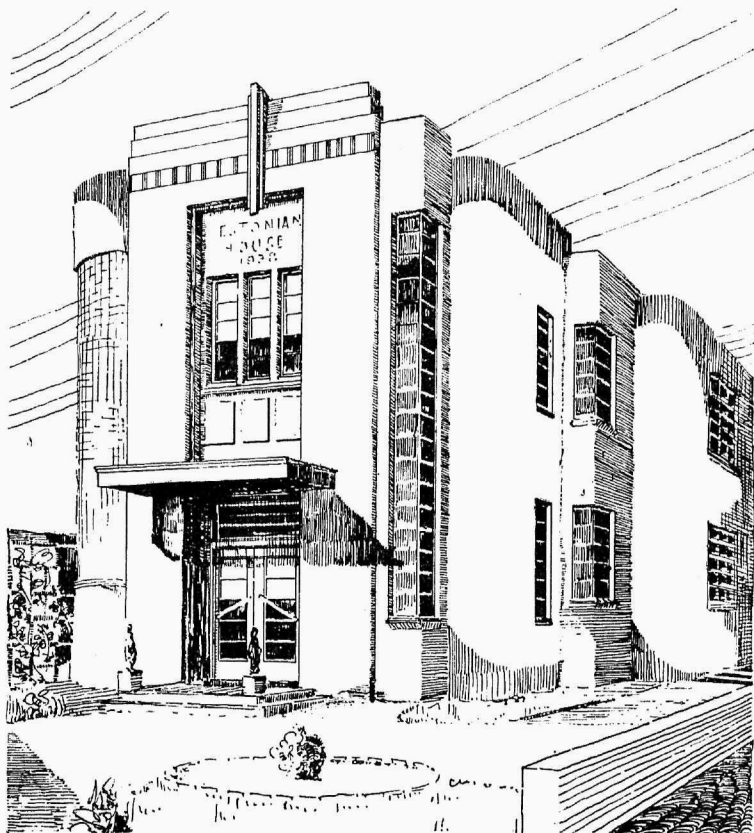
Suvepidu jättis kõigiti hea mälestuse ja aitas kaasa suuresti Bostoni eestlaste ühtekuuluvus-tunde süvendamisele.

New Yorgi Eesti Haridusselts uutest ruumides.

Nagu „Meie Tee“ teatab, on New Yorgi E. Haridusselts asunud uutesse ruumidesse. Nimelt on üüritud nägus kolmekordses majas 15. East 125. Street kaks ülemist korda, kus jätkub ruume kõikide seltsi nõuete rahuldamiseks.

Omal ajal, kaheksa aastat tagasi, kui selts asus „Masonic Templisse“, kust ta nüüd lahkus, tundusid need ruumid endisega võrreldes avarad ja uhkedki. Liikmed olid õnnelikud uute ruumide üle ja tegevus

Eestlaste
maja „Estonian
House“ projekt
Sydneys.

Eestlaste maja
ehitamine Syd-
neys on jõudnud
juba niikaugele,
et koostatakse
kavandeid. Krunt
on valmis vaada-
tud.

edenes hoogsalt. Kuid aegade jooksul on kasvanud nõudmised, on kasvanud tegevus.

Uued ruumid vastavad praeguse tegevuse nõudeile ja juhatus tahab muuta ruume võimalikult mugavaks, et võimalik oleks eestlasi nii tegevusega kui ka ruumide mugavusega tõmmata seltsi ümber veel suuremal määral, et selts moodustaks tõelise eestluse kantsi keset võõraid rahvusi New Yorgis.

Eesti konsuli vastuvõtt Rio de Janeiros.

10. septembril s. a. korraldas E. S. „Uus Kodu“ oma ruumes hiljuti Eestist kohalejõudnud konsuli Oscar Sjöstedti auks teeõhtu. Ehkki härra Sjöstedt pole rahvuselt eestlane, võib teda tema teenete ja südame poolest selleks pidada. Hr. Sjöstedt oli see, kes oma lahke käega seltsile majandusliku põhja alla pani.

Õhtu algas Jüri Viinamäe soololauludega, mille järele „Uus Kodu“ segakoor J. Viinamäe juhatusel kandis ette mõned uuemad eesti laulud.

Tervituskõne konsulile pidasid juhatuse

nimel esimees Elmar Reigas ja sekretär Arnold Ende portugali keeles. Hr. Ende poolt etteloeatud sõnum „Uus Eestist“ konsuli Oscar Sjöstedti Eestis viibimise üle leidis rõkkavat vaimustust.

Suure innuga kuulati konsuli kõnet tema Eestis viibimise üle. Iseäranis huvitanud teda Eesti laulupidu, mis olevat ainulaadne maailmas.

Konsul Sjöstedt loodab lähemas tulevikus arendada kaubandust Eesti ja Brasiilia vahel ning loodetavasti võime aasta-paari pärast näha eesti laevu Rio de Janeiro sadamas.

Huvikiillane õhtu lõppes tantsuga ning lahkumisel kuuldi igast suust: „Vaat“, sarnast õhtut pole enam kaua olnud.“

Elmar Reigas.

Välis-Eesti Ühing „Sydney Eesti Maja“ osanikuks.

Välis-Eesti Ühingu juhatus otsustas Sydney eestlaste algatusele oma maja soetamiseks kaasa aidata sellega, et omandab „Sydney Eesti Maja“ osatühisuse osatähti 10 naela väärtuses.

Eestlaste pulmapidu Sydneys.

Keskel istub pruutpaar G. Mikko ja Salme Leiko p. Pulmalised — kohalikud eestlased.

Mitmesugust.

Väliseestlaste pühadekingidega postipakid tollivabaks.

Vabariigi Valitsuse otsusega 13. oktoobrist s. a. vabastatakse möödunud aasta eeskujul tollimaksudest tolliseaduse § 166 põhjal igal üksikul juhul kuni 200 krooni, jõulupühiks ja uueks aastaks saadetud pühadekingitustega postipakid, mis on välja saadetud Euroopa riikidest alates 10. detsembrist 1938 kuni 3. jaan. 1939 (mitte kaasa arvatud) ja teistel mandritel asuvatest riikidest alates 10. nov. 1938 kuni 3. jaan. 1939.

Iga postisaadetise kingituse isloomu teeb kindlaks Tallinna tolliinspektor, kusjuures kingituste hulka ei kuuluks ülikonmarid, vaibad ja muud sellised väärtuslikud esemed.

Dr. Jakob Hurda elulugu koostamisel.

Eesti tähtsaimate meeste esirinda kuulub kahtlemata dr. Jakob Hurt, kelle sünnipäev täitub tuleva aasta juulis 100 aastat. Sel puhul on meie kohuseks seda suurt eestlast, teadlast ja töömeest meelde tuletada.

Kuigi J. Hurda tegevusrikkamaist eluaastaist on möödunud palju aega, ometi leidub veel isikuid, kes selle suurmehega ise kuidagi kokkupuutes on olnud, ja paljud teated kanduvad suust suhu, kaotamata tõe väärtust. Teiseks on laiali kirjavahetust kas J. Hurdalt või J. Hurdale või jälle on J. Hurdast juttu teiste isikute vahelises

kirjavahetuses. Samuti võib leiduda veel isikute mitmesuguseid märkmeid dr. J. Hurda kohta, pilte jne.

Mõndagi peaks olema mälestustes püsinud J. Hurda elust Peterburis (1880—1906), kus teda kui kuulsat meest teravasti silmas peeti. Samuti peaks andmeid leiduma selle kohta, mis J. Hurdast on arvatud peale tema surma.

Eesti Kirjanduse Seltsil on soov koostada ja välja anda suuremat J. Hurda elulugu, mille koostab prof. J. Köpp.

Kõik suulised ja kirjalikud teated J. Hurda kohta palutakse juhtida Eesti Kirjanduse Seltsi nimele Aia 19, Tartu, kus nad säilitatakse EKS-i arhiivis. Kõigile kaasaaitajatele ütleme ette tänu.

Eesti Kirjanduse Selts.

Saabunud ja lahkunud väliseestlasi.

Rootsi-Ameerika liinil siirdus 21. septembril Ameerika Ühendriikidesse neljaliikmeline perekond Treiberg, ning 24. septembril lahkusid kodumaalt: Endel Palgi, Gelmond Sild, Theodor Võhrman, Lea Krevald, prl. Helmi Kriivel, Georg Kärner, Mary Mahl ning ühingu liikmed Aleksander Mählberg, pr. Martha Joks ja Priidu Tammi. Samal ajal sõitsid üle New Yorgi Torontosse pr. Marie Kütt ja Anna Jakobson.

Sama laevaliiniga sõitsid 10. oktoobril P.-Ameerikasse pr. Anna Võhrman, prl.

Linda Jõgis, Arthur Cann, pr. Elisabeth Krepp, pr. Anna Lossman, pr. Anna Vöhrman, pr. Liisa Kabrits, prl. Elisabeth Virk, pr. Martha Raudsepp, prl. Elsie Raudsepp, John Grund, Paul Grepp, pr. Sinaida Grünberg ning ühingu liikmed pr. Hilda Rätsep, pr. Lydia Rei, prl. Amalie Jaago, pr. Renate Müller, pr. Marie Gleser ja August Luck.

Cunard White Star liiniga sõitsid 14. oktoobril P.-Ameerikasse pr. Linda Veski, Arnold Nürman oma õe Aida Niirmaniga ja ühingu liige August Ward, kes siirdus San Franciscosse. Sama laevaliiniga sõidab 29. oktoobril New Yorki pr. Marcelle Bauman.

Norddeutscher Lloyd Bremen'i laevaliiniga saabus augusti lõpul kodumaale prl. Elsa Mikker. New Yorki sõitsid 20. sept. pr. Evelina Maydell ja prl. Elinor Rose ning 13. okt. Dorothea Andresen.

5. oktoobril saabus lühikeseks külas käiguks Heistisse Stokholmi E. Seltsi sekretär, ühingu liige pr. Marga Koljo-Sjöstrand, kes Stokholmi tagasi sõitis 15. oktoobril.

Välis-Eesti Ühingu teateid.

Välis-Eesti Ühingu juhatus otsustas ülemaailmsel Välis-Eesti päeval korraldada peo ettekannetega ja tantsuga „Estonia“ rohelises saalis. Pääsmete hinnaks otsustati määrata kr. 2.— härradele ja kr. 1.—daamidele.

Välis-Eesti päeval paluti haridusministeeriumi korraldada aktuseid koolides ning Eesti ev.-lut. konsistooriumi — jumalateenistustel meelde tuletada meie suguvendideid välismaal. Ühingu saatis kõikidele Välis-Eesti organisatsioonidele Välis-Eesti päevaks tasuta koguteose „Valitsusastute tegevus 1937/38“ ja ringkirjad üleskutsega Välis-Eesti päeval korraldada aktuseid, koosviibimisi jne.

Juhatus otsustas 3. ülemaailmse Välis-Eesti kongressi resolutsiooni põhjal korraldada eeltöid ja välja töötada kava väliseestlaste maja ehitamise mõtte teostamiseks.

Liikmemaksu mittermaksmise pärast kutsutas Ühingu juhatus rea liikmeid, kes oma maksusid ei olnud tasunud mitme aasta jooksul.

Ühingu liikmeteks võeti vastu: Jaago, Amalie, äriteenija, New York. Laurits, Mikkkel, vandeadvokaat, Valga. Reinberg, Pauline, õmbleja, San Francisco.

Sep, Emilde, New York. Sõber, Arnold, elektrijaama juhataja, Valga.

Tensing, Johannes, riigiteenija, Valga. Tuul, Hans, notar, Valga.

Perekondlikke sündmusi väliseestlaste seas.

17. mail s. a. siirdusid abielusadammasse Sydneys, Austraalias, Gustav-Adolf Mikko ja Salme-Johanna Leikop.

Pulmapidust võttis osa arvukas pere eestlasi, mille tõttu pulmad kujunesid eestlaskonnale silmapaistvaks sündmuseks.

H. L.

*

Augusti lõpul abiellus omaaegne Eesti iluduskuninganna Lilli Silberg Pariisis keemia-inseneri Brizard'iga, kes omab Pariisis keemialaboratooriumi.

Väliseesti tegelane Harbiinis eestistas nime.

Harbiini Eesti konsulaadi sekretär hr. R. Grünberg võttis enesele eestipärase nime oma sünnikoha mälestuseks, nüüd on ta nimi R. Ramma.

Filmid P.-Ameerika eestlastele.

New Yorgi eestlased tellisid Välis-Eesti Ühingu kaudu Eesti Kulturfilmilt möödunud suvel valmistatud XI üldlauhupeo, väliseestlaste vastuvõtmise, ülemaailmse Välis-Eesti kongressi ja P.-Ameerika Eesti delegatsiooni vastuvõtufilmid Oru lossis. Filmid moodustavad terviku Välis-Eesti sündmusist möödunud suvel kodumaal.

Filmid viis New Yorki ühingu liige pr. Renate Müller.

Ilmus uus väliseestlastele tähtis inglise-estis sõnaraamat.

Neil päevil ilmus müügile ammuoodatud ja hädavajalik suurteos: „Inglise-estis sõnaraamat“, Vidrik Vihervälja ja Eino Gepesoo sulest. Kuna selle raamatu vastu võiksid huvi tunda väga paljudki väliseestlased, siis mainime, et selle 45-trükipoognalise raamatu hinnaks on brošeerituna kr. 9.50 ja pool-nahkköites kr. 12.50. Väljaandjaks on E. G. Pihlakas'e kirjastus Tallinas. Väliseestlastele hõlbustuseks võtab tellimisi vastu ka Välis-Eesti ühingu büroo.

Sõnastik on varustatud hääldamisjuhiste rahvusvahelise foneetika-ühingu (International Phonetic Association) foneetilise süsteemi alusel. On arvestatud ka amerikanisme. Peale suure sõnaraamatu sisaldab raamat veel 12 lisa, milledest tähtsaimad oleksid: grammati-

line osa, korrapäratute verbide tabelid, lühendite loetelu, geograafiliste ja isikunimede loetelu, valik idiomaatilisi kõnekäände ja kogu kirjaproove.

Väliseestlased, kes seda tähtsat raamatut vajavad, võivad saata oma tellimised Välis-Eesti Ühingu büroole, kus siis ülal-eesitatud hindade piires korraldatakse ka raamatu kättetoimetamine.

Kirjanduslikke uudiseid.

EESTI KIRJANDUSE SELTSI VALJANDEL SEPTEMBRIKUUS ILMUNUD:

E. Muuk ja M. Tedre: Lühike eesti keskkooli-grammatika IV ühes harjutustikuga. 2. täiendatud trükk. Lauseõpetus. Progümnaasiumi IV klassile ja reaal- ning kutsekooli II klassile. 128 lk. Hind köites 1 kr. 75 s.

J. Konks: Eesti ajalugu I. 2. trükk. Ajaloo õpperaamat progümnaasiumi I klassile. 144 lk. Hind 1 kr. 40 s.

J. Silvet and E. Tiling: Exercises to R. L. Stevenson's Treasure Island. 2. trükk. 48 lk. Hind 50 s.

J. Madisson — G. Ney — P. Tarvel — J. Konks: Ajalugu gümnaasiumile I, 1. vihk. 2. muudetud trükk. Humanitaargümnaasiumi I kl. kursus. 144 lk. Hind 1 kr. 60 s.

H. Ibsen: Peer Gynt. Dramaatilise luuleteos. Tõlk. M. Under. 350 lk. Hind 4 kr., köites 4 kr. 50 s.

E. Muuk ja M. Tedre: Lühike eesti keeleõpetus II. Tuletus- ja lauseõpetus. 6. muutmata trükk. 172 lk. Hind köites 2 kr. 35 s.

E. Muuk: Lühike eesti keeleõpetus I. Hääliku- ja vormõpetus. 8. trükk. 138 lk. Hind köites 1 kr. 85 s.

J. Konks: Vana- ja kesk-aeg. 2. trükk. Ajaloo õpperaamat progümnaasiumi III ja realkooli I klassile. 168 lk. Hind 1 kr. 65 s.

„NOOR-EESTI KIRJASTUSE“ VALJANDEL ILMUS:

Oskar Luts: „Sügis“. Kaas ja illustratsioonid A. Peernalt. 219 lk. Hind broš. kr. 2.50, paremal paberil kr. 2.70 ja paremal paberil köites kr. 3.50.

O. Lutsu „Sügisese“ esinevad meile kõigile tuttavad ja armsaks saanud „Kevade“

ja „Suve“ tegelased: Toots, Kiir, Tõnison jt. Kuid aeg ja olustik on hoopis teine. See on aeg pärast Maailma- ja Eesti Vabadussõda. Maareform on läbi viidud, igal pool on tekkinud asundustalud. Ja just asundustalude elu kirjeldamiseks on O. Lutsu terav silm ja elav keel selles teoses rakendatud. Ja kuna tegelasena esiplaanile kipub Kiir, siis tekib seoses temaga hulk naljakaid olukordi, mis lugejatele eriti peaks meeldima.

A. Hinnom: Läti küttidega Maailmasõjas. Hind broš. kr. 3.90, paremal paberil kr. 4.15, köites paremal paberil kr. 4.90. Teoses hulk originaalseid ülesvõtteid. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1938. a.

Autor käsitab oma teoses Maailmasõja-aegse tsaaririigi armee meeleehtlikku vastupanu sakslastele Riia-eelsetel positsioonidel, milliste lahingute pearakus latus vapratel läti küttidel, kelle hulgas võitles ka väga palju eestlasi. Kolonel Hinnom on hea jutustaja, ta raamat on loetav nagu põnev romaan, mis tuulil objektiivseist andmeist ning isiklikest üleelamusist. Ta katsub nipalju kui inimlikult võimalik püsida tõsiasjadel, sest ainestik ise on nii küllane, et ükski väljamõeldis ei võiks pakkuda rohkem üllatust reaalsusest.

Mag. Jakob Lukatsi tänuavaldus.

Palun „Välis-Eestit“ lubada oma veergudel avaldada soemat tänutunnet ja südamlikku lugupidamist kõigile üle immarguse maa-kera laialtpillatud eestlastele ja muulastele, kes mind 60 a. „täisealisuse“ sünnipäeval tervitustelegrammide, kirjade, pühenduste ja väärtuslike kingitustega austasid! Eriti kallid on Sydney eesti seltsi „Eesti Kodu Linda“ ja kogu Austraalia vanemate eesti asunikkuude poolt läkitatud avaldused ning kirjanik Tannenhal'i pühendus, mis kanti ette minu sünnipäeva koosviibimisel Sydneys.

Auckland, Uus-Meremaal

21. juulil 1938. a.

Mag. J. LUKATS.

Vastutav toimetaja: Ernst Jürgens, tegevtoimetaja: Eduard Riisman; talitusjuht: B. Tiido.

Ajakiri „Välis-Eesti“ ilmub Tallinnas iga kuu kord.

Tellimishind: välismail § 1.— (Ekr. 3.70 või vastav summa kursisedeli järgi muus rahas) aastas; Eestis, Lätis, Soomes ja Leedus Ekr. 2.50 aastas.

Väljaandja: Välis-Eesti Ühing, V-Posti 8, ehk postkast 100, Tallinn. Telef. 449-43. Tallinnas, 17. oktoobril 1938. O.-ü. „Vaba Maa“ trükk, Tallinnas 1938.

Eesti Kirjastuse Kooperatiivi

„Eesti romaanide“ I sari

Ettetellimise hind kuni 1. novembrini s. a.: broš.: Kr. 18.25, üleni linase riide köites paremal paberil Kr. 25.25. Osakaupa tasudes: Kr. 7.50 tellimisel (selle eest saab kätte 2 köidet), järgmise 2 köite saamiseks Kr. 6.— ja viimase 3 köite saamiseks Kr. 5.75 (kokku Kr. 19.25). Köites eksemplaride eest tuleb juure maksta kogu komplekti eest Kr. 7.— (iga köite eest Kr. 1.—).

„ER“ I sarja (7 köidet, 6 autorilt, ca 2500 lk.) moodustavad järgmised teosed, mis ilmuvad käesoleva aasta jooksul:

August Jakobsoni romaan „Uus inimene“.

Romaani peategelaseks on Siimon Laas — esimese põlve linnaharitlane, kes kannatab nii vaimselt kui ka kehaliselt liiga suure murrangu tagajärjel, mis on tekkinud üleminekku tõttu ühest keskkonnast teise.

Romaani tegevusajaks on kolm päeva Siimon Laasi elust.

Enn Kippeli romaan „Issanda koerad“ I ja II.

Romaanis käsitletakse meie hõimude — liivlaste — ristiusku heitmist 13. sajandil, mida koos maa vallutamise ja toimetati tule ja möögaga.

Esimeses raamatus kirjeldatakse ristisõitjate kogunemist Lütübekisse, nende randumist Väinajõe kallastel, liivlaste ja ristisõitjate vahelisi lahinguid, kaupmeeste killavooride liikumist läbi Liivi ja Eesti maa-alade, elu Novgorodi kaubaõues jne.

Teises raamatus kirjeldatakse Riia linna ehitamist, möögavandade ordu asutamist, Kaupo teekonda läbi Saksamaa Rooma paavsti juure, elu ja kombeid kristlikul õhtumaal, paavstiõue toredust ja Igavese Linna hiilgust, mida Kaupo oma teekonnal näeb. Tema äraolekul tõstavad liivlased kodu mässu. Sellest kujuneb liivlaste suur vastuhakk, mis aga surutakse maha. Liivlased heidetakse alla ning ristiusk pühitseb oma võitu Väinast Koivani.

Romaan lõpeb ajastuga, mil algas muinaseestlaste vabadusvõitlus.

Jaan Kärneri romaan „Pidu kestab“.

Romaanis esinevad küll peamiselt samad tegelased, keda meie juba kohtasime „Soodoma kroonikas“, kuid ta on siiski omaette tervik.

Autor võtab siin vaatluse alla omariikluse selle ajastu, mis meil tuntud „majandusliku tõusuaajana“, kõigi tema hüvede ja pahedega.

Mart Raua romaan „Tuli suve südames“.

M. Raua romaani „Tuli suve südames“ võiks nimetada kirjanduslikuks monumendiks Eesti 20-aastasele iseseisvusele, sest ta tegevustik toimub võidupüha eel- ja järelpäevil ja on seoses vabadussamba avamisega ühe südamaise suurvalda keskuses.

Romaanis on antud avar ja tihe kujutus tänapäeva elust ja inimesist. Paljude eripalgeliste inimekujud ja saatuste põimimine avaraks elutervikuks täidab teose loomulikult hoogsa pingega, mille üle laotub kaunite suvepäevade elevust ja soojust.

Marta Sillaotsa romaan „Neli saatust“.

Romaani sihiks on kujutada meie aja haritud eesti naist mitme, iseloomult erineva esindaja kaudu. Kuna naise elus armastusel ja vahekordadel vastassugupoolega peaaegu alati on iseloomu kõige sügavamalt paljastav tähtsus, siis ongi lähtekohaks üksikute nais-tegelaste võimalise erilaadi valgustamise valitud nende kokkupuuted mehega ja sellest järgnevad konfliktid.

Rudolf Sirge romaan „Häbi“.

R. Sirge uus romaan tegeleb väärkasvatuse ja valekujutluste tõttu hingelisse ummikusse joonsunud töötavate noorte eluprobleemiga. Pettunud kõigest, kaotanud sideme enese ja ajajärgu mentaliteedi vahel, tormavad nad enese maksmapaneku õhinas tegudele — mis ulatuvad kuni osavõtuni Hispaania kodusõjast — kuid ei suuda püsima jääda...

„ER“ I SARJAS ILMUVAID TEOSEID ON KAUNISTATUD E. KOLLOMI, K. LUTSU, N. MEI J. T. ILLUSTRATSIOONIDEGA JA VARUSTATUD KAHEKORDSETE KAAANTEGA.

Eesti Kirjastuse Kooperatiiv — Tartus, Posti jooksev arve nr. 22-87.

TARTU

TELEFONIVABRIK $\frac{A}{S}$

Tehnika ja tarvitajaskonna teenistuses!

Meie mitmesugused osakonnad toodavad:

- **Telefoniosakond:** Laua-, seina- ja kandetelefoniparaate, igasuguses töötuses. Kõiki telefoniosi ja -tarbeid.
- **Keskjaamaosakond:** Automaat- ja käsitelefonikommutaatoreid kõige moodsamas töötuses. Kõiki keskjaamade ja kommutaatorite osi ja tarbeid.
- **Raadioosakond:** Kõrgeväärtuslikke universaal-, vahelduvvoolu- ja patareivastuvõtjaid igas hinnaklassis. Mitmesuguseid raadio-üksikosi ja -tarbeid.
- **Automaat- ja peenmehaanikaosak.** Kasseerimisautomaate, osavusmänguaparaate, massartikleid: igasuguseid kruve, mutreid, stantsartikleid, telefoni- ja kommutaatoritarbeid, trafoplekke jne.
- **Kunstvaigupressimisosakond:** Bakeliitosi, raadionuppe, mikrotelefone, telefoniaparaadikeresid ja massartikleid.
- **Galvaniseerimisosakond** moodsaimate seadetega teeb kõiki nikeldamise- ja kroomimisetöid.
- Meie tehniline büroo, telefoni- ja raadiolaboratooriumid ja mitmesugused laod kogenud eriteadlaste juhtimisel seisavad igas küsimuses laia tarvitajaskonna teenistuses.
- Sise- ja välismaateenistus ja esindused.
- Informatsioon, kalkulatsioonid ja kõik katalogid tasuta.

Sise- ja välismaa tunnustatud kaubamärk.

TTV

Kvaliteetse kaubamärk

Tartu, Puiestee 9-11, telefon 2-34.

«Rahvaleht»

---

toob kõige enam teateid väliseestlastest

ja on muutunud selletõttu kodumaalt eemalviivate eestlaste lemmikleheks. Oma elava, värskelt ja huvitava sisu ning pildirohkuse tõttu on «Rahvaleht» leidnud kõikjal palju sõpru. Tema veergudele ei pääse ükski rida, mis lugejale midagi ei ütleks. Ka kodumaa sündmustest ja välismaa uudistest saate tema kaudu täieliku ülevaate, sest

«RAHVALEHT» ilmub nüüd iga päev!

Tellige „Rahvalehte“ ühenduse pidamiseks kodumaaga!

«RAHVALEHT» maksab tellides välismaale kr. 4.— kuus.

Tallinn, Estonia, Pikk 54–58.

OSCAR STUDE, Tallinnas

Asutat. 1882. a.

EKSPEDITSIOONI ÄRI.

Inkasso — Kinnitamine — Laeva-
agendid.

Oma puksiirid ja laod raudtee
ühendusega. — Oma autopark.

Koninklijke Nederlandsche Stoomboot
Maatschappij, Amsterdam, esindaja. —

Osakonnad:

Pärnus, Pühavaimu 8.

Tartus, Ülikooli 44.

Valgas, Maleva 2.

Viljandis, Lossi 8.

Telegr. aadress igas kohas: „Studeos“.

«POLARIS»

IEESTI KINDLUSTUS-A.-S.

---

võtab vastu järgmisi **kindlustusi**: tule-, elu-, veo-,
murdvarguse-, väärtasade-, kasko- (laevakerede)
ja klaasikindlustusi.

Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid ületavad
Kr. 1.000.000.-

Seltsi asutamisest peale on kahjude eest välja-
maksetud üle Kr. 5.500.000.-

Soliidne edasikindlustus!

Kahjud likvideeritakse viivitamata!

Juhatus asub **Tallinnas**, Vana Viru 12. Kõnetraat 426-66.

Telegrammi-aadress: «POLARIS». **Osakond** asub **Tartus**,
Suur Turg 11. Kõnetraat 6-75.

Esindajad kõigis linnades ja maakohtades.

A.-S.

VIENNAID KIMMIBERG

Traadi- ja naelatehased — Tallinn.

Meie valmistame:

NAELU – lati-, katuse-, papi- pleki-, vormi-,
side-, sadulsepa-, saapa- jne.

Kabjanaelu,
Okastraadi obasusi.

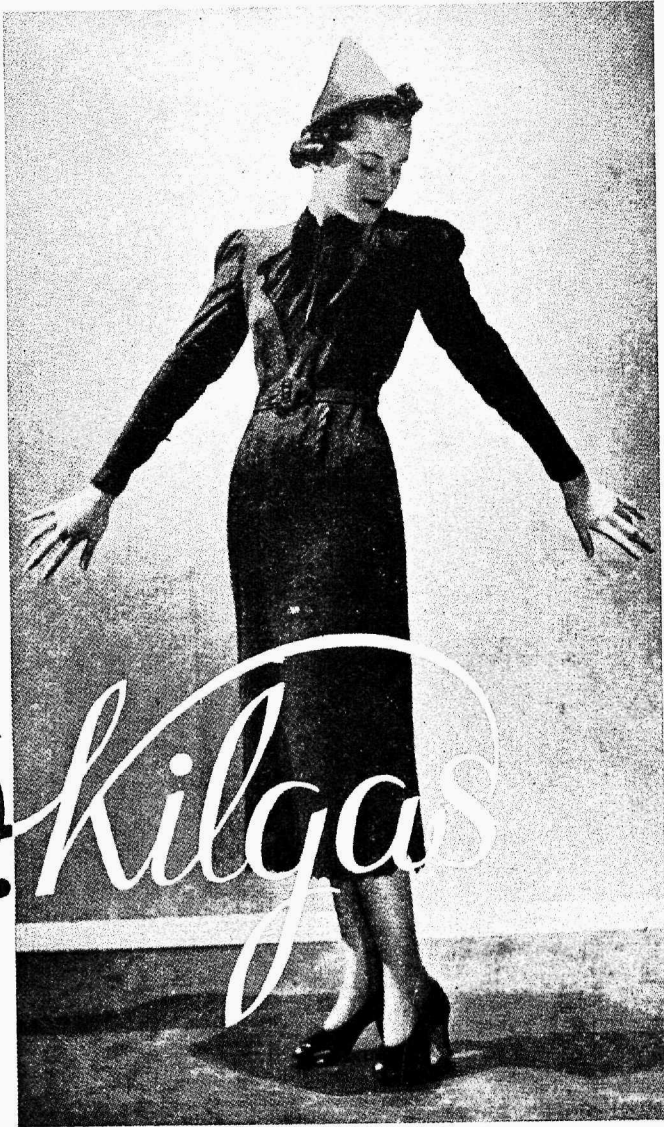
TRAATI – haljast-, põletatud-, tsingitud-, va-
setud-, lakeeritud, vedru-, telegraafi-, klaasi-
mise- jne.

Okastraati,
Hobuseraudu,

NEEDE – rauast, vasest, alumiiniumist.
Rauavitriooli.

Kontor: Nunne 16,
Telefon nr. 448-17.

Tehased: Katusepapi 35.
Telefon nr. 304-34.

A/S *O. Kilgas*

Moodsad sügisuudised

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR